

Dit document maakt gebruik van bladwijzers

NBA-handreiking 1109

Accountant en corporate governance informatie

Handvatten voor externe accountants van beursgenoteerde vennootschappen

3 maart 2026

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA-handreiking 1109 Accountant en corporate governance-informatie

NBA-handreiking 1109:	Accountant en corporate governance-informatie
Van toepassing op:	Externe accountants die betrokken zijn bij de uitvoering van de jaarrekeningcontrole bij vennootschappen waarop het volgende van toepassing is: - de Nederlandse Corporate Governance Code en/of - het Besluit inhoud bestuursverslag en/of - het Besluit artikel 10 overnamerichtlijn en/of - artikel 5:25c Wft. De Handreiking kan nuttige aanwijzingen geven aan externe accountants die betrokken zijn bij andere organisaties die corporate governance-informatie bekend maken.
Onderwerp:	De verantwoordelijkheid van de externe accountant met betrekking tot de corporate governance-informatie die is opgenomen in het bestuursverslag en het rvc-verslag.
Oorspronkelijke datum:	12 februari 2018
Herziene datum:	17 december 2025 (op 3 maart 2026 zijn verwijzingen toegevoegd naar het aangepaste Besluit inhoud bestuursverslag)
Status:	NBA-handreiking, geen dwingende bepalingen.
Relevante wet- en regelgeving	• Artikel 2:391 en 2:393 BW • Artikel 5:25c Wft • Besluit artikel 10 overnamerichtlijn • Besluit van 23 december 2004 tot vaststelling van nadere voorschriften omtrent de inhoud van het jaarverslag (Stb. 747, 2004) laatst gewijzigd op 23 januari 2026 (Stb. 15, 2 februari 2026) (Besluit inhoud bestuursverslag) • Nederlandse Corporate Governance Code 2025 gepubliceerd op 30 oktober 2025 in de Staatscourant Nr 36698 • Standaard 720 • Besluit instelling auditcommissie

NBA-handreiking 1109 Accountant en corporate governance informatie

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding en opbouw van de handreiking	4
1.2 Wettelijke / regelgevende kaders en reikwijdte	4
1.3 Herstructurering RJ-400 (2021)	5
1.4 Herziening Corporate Governance Code 2022 en 2025	5
1.5 Verklaring omtrent risicobeheersing (VOR) in de Code 2025	5
2. Corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag	7
2.1 Overzicht corporate governance-informatie in het bestuursverslag	7
2.2 Overzicht corporate governance-informatie in het rvc-verslag	8
2.3 Verklaring inzake corporate governance gepubliceerd op de <i>corporate</i> website	8
3. Verantwoordelijkheden met betrekking tot corporate governance informatie	9
3.1 Verantwoordelijkheden van het bestuur	9
3.2 Verantwoordelijkheden van auditcommissie en de raad van commissarissen	10
3.3 Verantwoordelijkheden van de interne audit-functie	10
3.4 Verantwoordelijkheden van de externe accountant	10
4. Werkzaamheden van de externe accountant met betrekking tot corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag	12
4.1 Aanwezigheidstoets	12
4.2 Verenigbaarheidstoets	12
4.3 Signaleren materiële onjuistheden/afwijkingen	12
4.4 Verklaring inzake corporate governance gepubliceerd op de <i>corporate</i> website	14
4.5 Gebruikmaken van de werkzaamheden van de interne audit-functie	14
5. Communicatie over uitkomsten van de werkzaamheden	15
5.1 Communicatie met 'those charged with governance' volgens Standaard 720	15
5.2 Accountantsverslag	16
5.3 Controleverklaring	16
5.4 Algemene vergadering van aandeelhouders	17
Bijlage - Rol en werkzaamheden van de externe accountant bij de VOR	18

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en opbouw van de handreiking

In het kader van de opdracht voor de jaarrekeningcontrole gaat de externe accountant na of de corporate governance-informatie in het bestuursverslag en rvc-verslag:

- is opgenomen zoals dat voortvloeit uit de wet- en regelgeving die van toepassing is (aanwezigheidstoets);
- verenigbaar (consistent) is met de jaarrekening (verenigbaarheidstoets); en
- geen materiële onjuistheden bevat in het licht van de kennis die is opgedaan tijdens de controle.

De corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag wordt gezien als 'andere informatie' waarop Standaard 720 van toepassing is, en de externe accountant toetst deze informatie op aanwezigheid, op verenigbaarheid en op materiële onjuistheden.

Handreiking 1109 is bedoeld als *guidance* voor externe accountants over de rol en de werkzaamheden met betrekking tot corporate governance *mededelingen* in het bestuursverslag en het rvc-verslag van beursgenoteerde vennootschappen.

Deze versie van Handreiking 1109 vervangt de versie van de Handreiking van 18 december 2018. De voornaamste reden voor aanpassing is de actualisatie van de Nederlandse Corporate Governance Code in 2022 en 2025 (in het bijzonder de Verklaring omtrent Risicobeheersing [VOR]). Daarnaast zijn de afgelopen jaren het Besluit inhoud bestuursverslag en het Besluit instelling auditcommissies aangepast. Ook is RJ-400 geherstructureerd in 2021 (zie verder paragraaf 1.2 tot en met 1.5).

Deze handreiking gaat uit van de corporate governance-informatie die uit hoofde van wet- en regelgeving moet worden opgenomen in het bestuursverslag en het rvc-verslag van beursgenoteerde vennootschappen. Daarvoor wordt aangesloten bij RJ-400 en RJ-405, zoals in hoofdstuk 2 wordt samengevat.

In hoofdstuk 3 worden vervolgens de verantwoordelijkheden van de actoren in de verantwoordingsketen beschreven in relatie tot corporate governance informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag.

In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op de werkzaamheden van de externe accountant en in hoofdstuk 5 wordt aandacht besteed aan de wijze waarop de externe accountant communiceert over de uitkomsten van de werkzaamheden met betrekking tot corporate governance mededelingen.

In de Bijlage wordt nader ingegaan op de rol en werkzaamheden van de externe accountant bij de VOR (zie ook hierna paragraaf 1.5).

1.2 Wettelijke/regelgevende kaders en reikwijdte

Deze handreiking gaat over de corporate governance-mededelingen in het bestuursverslag en rvc-verslag van Nederlandse beursgenoteerde vennootschappen die vallen onder de reikwijdte van hoofdstuk 4 van RJ-400, voor boekjaren beginnend op of na 1 januari 2025.

Een beursgenoteerde vennootschap dient zelf te bepalen welke corporate governance-mededelingen van toepassing zijn op haar vennootschap, aan de hand van RJ-400, hoofdstuk 4 en de algemene wet- en regelgeving.¹

De wettelijke kaders voor corporate governance-mededelingen (zoals genoemd in hoofdstuk 4 van RJ-400) betreffen:

- (i) Artikel 5:25c Wft;
- (ii) Besluit artikel 10 Overnamerichtlijn;
- (iii) Besluit inhoud bestuursverslag; en
- (iv) de Nederlandse Code Corporate Governance.

De corporate governance-mededelingen die voortvloeien uit de CSRD vallen buiten de reikwijdte van deze Handreiking 1109, en ook het bezoldigingsverslag/remuneratierapport (zie ook RJ-404) valt erbuiten.

De toets van de externe accountant op de corporate governance-mededelingen in het bestuursverslag en

¹ Doordat reikwijdtes van de relevante wet- en regelgeving waaruit de corporate governance-disclosures voortvloeien niet direct op elkaar aansluiten, is de scope in deze handreiking niet specifiek aan te geven en wordt verwezen naar RJ-400.

het rvc-verslag vloeien voort uit artikel 2:393 lid 3 BW, het Besluit inhoud bestuursverslag en Standaard 720 (*De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot andere informatie*).

1.3 Herstructurering RJ-400 (2021)

In 2021 is RJ-400 beleidsneutraal geherstructureerd en daarna op basis van (beperkte) wijzigingen in wet- en regelgeving geactualiseerd. Daarmee is RJ-400 toegankelijker geworden. Door de getrapte opbouw kan sneller en eenvoudiger worden bepaald welke mededelingen door een specifieke vennootschap moeten worden opgenomen in het bestuursverslag. De Handreiking 1109 neemt hoofdstuk 4 van RJ-400 als vertrekpunt. Voor het rvc-verslag is RJ-405 het vertrekpunt.

1.4 Herziene Corporate Governance Code 2022 en 2025

Eind 2022 is de Nederlandse Code Corporate Governance 2016 geactualiseerd. In deze handreiking 1109 is ook de Nederlandse Corporate Governance Code van 2022 (hierna Code 2022) verwerkt.²

De belangrijkste aanpassingen in de Nederlandse Corporate Governance Code 2025 (hierna Code 2025) ten opzichte van de Code 2022 gaan over het opnemen van de Verklaring omtrent risicobeheersing (VOR) en zijn verwerkt in best practice-bepaling 1.2.1, principe 1.4 (in het bijzonder best practice-bepalingen 1.4.2 en 1.4.3 en de daarbij behorende toelichtingen) en best practice-bepaling 1.5.3. Volgens de Monitoring Commissie Corporate Governance Code zijn de best practice-bepalingen met betrekking tot de VOR van toepassing vanaf het boekjaar beginnend op of na 1 januari 2025.³

Daarnaast is een aantal technische wijzigingen opgenomen in de Code 2025 ten opzichte van de Code 2022, als gevolg van wijzigingen in de wet- en regelgeving. Het gaat om aanpassing van de toelichting op principe 1.1. over duurzame langetermijnwaardecreatie (in verband met het vaststellen door de EU van de Corporate Sustainability Reporting Directive [CSRD]) en het aanpassen van de toelichting op principe 2.6 met een verwijzing naar de Wet bescherming klokkenluiders (in verband met de inwerkingtreding van die wet per 18 februari 2023).

De Code 2025 is verankerd in de Nederlandse wetgeving met het op 23 januari 2026 (Stb. 15, 2 februari 2026) aangepaste Besluit inhoud bestuursverslag.

1.5 Verklaring omtrent risicobeheersing (VOR) in de Code 2025

Op 20 maart 2025 is de VOR opgenomen in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarmee beoogt de aangepaste Code om de *accountability* van bestuurders en commissarissen te vergroten voor interne risicobeheersings- en controlesystemen, via transparantie in het bestuursverslag over risico's en risicobeheersing. Daarmee staat het onderwerp risicobeheersing en de verantwoording daarover weer hoger op de agenda van goed ondernemingsbestuur. Risicomanagement is van belang voor duurzame langetermijnwaardecreatie door de vennootschap en de met haar verbonden onderneming. Het opnemen van de VOR in de Code 2025 is erop gericht om de verantwoordingsketen met betrekking tot financiële en niet-financiële informatie te versterken.

De rol van de externe accountant wijzigt niet, maar de VOR raakt wel de werkzaamheden van de accountant met betrekking tot het bestuursverslag. De VOR is namelijk een verantwoording van het bestuur in het bestuursverslag over de risicobeheersing. De VOR raakt daarmee de werkzaamheden die de externe accountant moet verrichten met betrekking tot het bestuursverslag en het rvc-verslag, op basis van Standaard 720 en het Besluit inhoud bestuursverslag. Het gaat hierbij om de eerder aangehaalde toets op aanwezigheid, verenigbaarheid en materiële onjuistheden. Is de wettelijk vereiste informatie opgenomen in het bestuursverslag en het rvc-verslag (aanwezigheidstoets)? Is de inhoud van het bestuursverslag en het rvc-verslag verenigbaar met de jaarrekening? En is er geen sprake van materiële afwijkingen tussen hetgeen in het bestuursverslag en het rvc-verslag staat en de kennis die de accountant heeft verkregen tijdens de controle?

De achtergrond van de VOR, de belangrijkste uitgangspunten van de VOR, een gedetailleerd overzicht van mededelingen over risicobeheersing in het bestuursverslag en het rvc-verslag en nadere handvatten voor de werkzaamheden van de externe accountant ten aanzien van de VOR die voortvloeien uit de wettelijk omschreven rol en Standaard 720, zijn omschreven in de Bijlage ('Rol en werkzaamheden van de externe accountant bij de VOR').

² Zie verder: <https://www.mccg.nl/documenten/2022/12/20/verantwoording-van-actualisatie-van-de-code-2022>

³ Bron: <https://www.mccg.nl/documenten/2025/03/verantwoordingsdocument-actualisatie-corporate-governance-code-2025>.

Er is gekozen voor een nadere uiteenzetting over de VOR in de vorm van een specifieke en relatief uitgebreide bijlage. Dit omdat de VOR een nieuw onderwerp is en nog volop in ontwikkeling is. De implementatie van de VOR zal naar verwachting een reis ('journey') zijn mede omdat de VOR zich kenmerkt door een aantal specifieke uitgangspunten, zoals open normen, een principle-based invulling, organisatiespecifieke uitwerking en het niet definiëren van begrippen als niveau van zekerheid, tekortkoming en de wijze van beoordelen van effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen. Het is volgens de Code aan de bestuurders en commissarissen om de VOR verder te brengen. Tevens bevat de bijlage een totaaloverzicht van mededelingen over risicobeheersing die volgens de Code verwacht worden in het bestuursverslag en het rvc-verslag.

2. Corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag

De corporate governance-informatie die moet worden opgenomen in het bestuursverslag en het rvc-verslag van beursvennootschappen is gebaseerd op diverse wettelijke voorschriften, zoals dat nader is beschreven in hoofdstuk 4 van RJ-400 (bestuursverslag) en RJ-405 (rvc-verslag). De volgende paragrafen bevatten een samenvatting hiervan.

2.1 Overzicht corporate governance-informatie in het bestuursverslag

Volgens RJ-400, moet in het bestuursverslag van een beursgenoteerde vennootschap – voor zover van toepassing – de volgende corporate governance-informatie worden opgenomen:

400.4	Corporate governance-mededelingen op basis van beursgenoteerd zijn van aandelen of andere effecten
4013 - 4014	▪ Verklaring inzake jaarlijkse financiële verslaggeving (uit hoofde van de Wft).
4023 – 4024	▪ Informatie over kapitaalstructuur, zeggenschapsrechten en beperking daarvan uit hoofde van Besluit artikel 10 Overnamerichtlijn.
4034 – 4039	▪ Verklaring inzake corporate governance: ○ Beheers- en controlesysteem in verband met het proces van financiële verslaggeving. ○ Functioneren organen: ava, rvb en rvc en haar commissies. ○ Naleving Corporate Governance Code(s) inclusief vermelden waar code(s) beschikbaar is (zijn). ○ Besluit Artikel 10 Overname richtlijn toelichtingen (items c, d, f, h en i) alsmede gegevens genoemd in artikel 2:392 lid 1 onder d. ○ Diversiteitsbeleid met betrekking tot rvc en rvb.
4044 – 4046	▪ Mededelingen uit hoofde van de Nederlandse Corporate Governance Code: ○ Uiteenzetting hoofdlijnen corporate governance van de vennootschap. ○ Motivering afwijkingen Code. ○ Langetermijnwaardcreatie. ○ Cultuur en gedrag (waarden en monitoring gedragscode). ○ Verantwoording over risico's en risicobeheersing. ○ Bestuursverklaring inzake interne risicobeheersings- en controlesystemen, going concern en risicofactoren in relatie tot continuïteit. ○ Executive committee (indien van toepassing). ○ Transacties tegenstrijdige belangen. ○ Transacties met aandeelhouders. ○ Beschermingsmaatregelen.

Om te bepalen welke van bovengenoemde corporate governance mededelingen voor een specifieke beursgenoteerde vennootschap van toepassing zijn, wordt hier verwezen naar RJ-400. Immers, de reikwijdte van diverse wettelijke voorschriften (Wft, Besluit artikel 10 Overnamerichtlijn, Besluit inhoud bestuursverslag en de Nederlandse Corporate Governance Code) verschillen van elkaar doordat verschillende definities voor beursgenoteerde vennootschap worden gehanteerd.

Voor de volledigheid wordt opgemerkt dat als de beursgenoteerde vennootschap een organisatie van openbaar belang (oob) is, en deze oob geen auditcommissie heeft ingesteld (zoals bedoeld in Besluit instelling auditcommissie) maar de taken van de auditcommissie heeft belegd bij een ander orgaan van de vennootschap, dat er dan in het bestuursverslag opgave moet worden gedaan van het aangewezen orgaan en de samenstelling daarvan (zie artikel 2 lid 4 van dat besluit).

2.2 Overzicht corporate governance-informatie in het rvc-verslag

Volgens RJ-405 moet in het rvc-verslag van een beursgenoteerde vennootschap die onder de reikwijdte van de Code valt, de volgende corporate governance-informatie – voor zover van toepassing – opgenomen:

RJ-405	Corporate governance-mededelingen in rvc-verslag uit hoofde van de Code
405.105	• Strategie voor langetermijnwaardcreatie. • Ontbreken interne audit-functie (indien van toepassing). • Personalia commissarissen. • Onafhankelijkheid commissarissen. • Evaluatie functioneren rvc en rvb. • Verslag taakopdracht van commissies (inclusief een inhoudelijke toelichting op belangrijke onderwerpen). • Aanwezigheidspercentage van elke commissaris bij rvc-vergaderingen. • Herbenoeming commissarissen na een periode van acht jaar (indien van toepassing).

2.3 Verklaring inzake corporate governance gepubliceerd op de corporate website

Op grond van het Besluit inhoud bestuursverslag mogen vennootschappen de verklaring inzake corporate governance (zie hierboven onder 2.1) op de eigen website publiceren en kunnen zij in het bestuursverslag volstaan met een verwijzing naar de website. In dat geval wordt de op de website opgenomen verklaring inzake corporate governance geacht deel uit te maken van het bestuursverslag.

3. Verantwoordelijkheden met betrekking tot corporate governance informatie

3.1 Verantwoordelijkheden van het bestuur

Het bestuur van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag in overeenstemming met artikel 391 Boek 2 BW. In het bestuursverslag doet het bestuur schriftelijk verslag over de gang van zaken bij de rechtspersoon en het door de rechtspersoon gevoerde beleid, zoals wettelijk is bepaald en in RJ-400 is benoemd. Een onderdeel van de informatie die in het bestuursverslag wordt opgenomen is de corporate governance-informatie zoals die in hoofdstuk 2 uiteen is gezet. Het bestuur is verantwoordelijk voor de juistheid, tijdigheid en volledigheid van deze verantwoordingsinformatie, te weten de Wft-bestuursverklaring, mededelingen uit hoofde van Besluit artikel 10 Overnamerichtlijn, de verklaring inzake corporate governance en de mededelingen in het bestuursverslag uit hoofde van de Code (zie tabel in paragraaf 2.1).

Over de verantwoordelijkheid voor de mededelingen in het bestuursverslag met betrekking tot de naleving van de Nederlandse Corporate Governance Code staat in de Code 2025:

- 'Het bestuur en de raad van commissarissen zijn verantwoordelijk voor de corporate governance van de vennootschap en voor de naleving van deze Code. Naleving van de Code is gebaseerd op het 'pas toe of leg uit'-principe ('*comply-or-explain*'). Anders dan wetgeving biedt de Code flexibiliteit, omdat deze ruimte biedt om af te wijken van de principes en best practice bepalingen. Het bestuur en de raad van commissarissen leggen aan de algemene vergadering verantwoording af over de naleving van de Code en voorzien eventuele afwijkingen van de principes en best practice bepalingen van een inhoudelijke en inzichtelijke uitleg.'
- 'De hoofdlijnen van de corporate governance van de vennootschap worden elk jaar, mede aan de hand van de principes die in deze Code zijn genoemd, in een afzonderlijk hoofdstuk in het bestuursverslag uiteengezet of op de website van de vennootschap geplaatst. Daar geeft de vennootschap uitdrukkelijk aan in hoeverre zij de in deze Code opgenomen principes en best practice bepalingen opvolgt en zo niet, waarom en in hoeverre zij daarvan afwijkt. Van belang is dat de uitleg bij afwijking in ieder geval de volgende elementen bevat:
 - i. de wijze waarop de vennootschap is afgeweken van het principe of de best practice bepaling;
 - ii. de redenen voor afwijking;
 - iii. indien de afwijking tijdelijk is en langer dan één boekjaar duurt, wordt aangegeven wanneer de vennootschap voornemens is het principe of de best practice bepaling weer na te leven;
 - iv. en in voorkomend geval, een beschrijving van de alternatieve maatregel die is genomen en een uiteenzetting hoe die maatregel de doelstelling van het principe respectievelijk de best practice bepaling bereikt, of een verduidelijking hoe de maatregel bijdraagt tot een goede corporate governance van de vennootschap.'
- 'Zowel aandeelhouders als het bestuur en de raad van commissarissen dienen open te staan om met elkaar in gesprek te gaan over de reden waarom een principe of best practice bepaling niet is toegepast. Het is aan de aandeelhouders om het bestuur en de raad van commissarissen over de naleving van de Code ter verantwoording te roepen. Uitgangspunt hierbij is de erkenning dat corporate governance een kwestie van maatwerk is en dat afwijkingen gerechtvaardigd kunnen zijn. Vennootschappen en aandeelhouders hebben een gedeelde verantwoordelijkheid om zelfregulering volgens het 'pas toe of leg uit'-principe goed te laten werken zodat het een effectief alternatief kan vormen voor wetgeving.'

Het lijkt redelijk om van vennootschappen te verwachten dat zij de algemene bewering in het bestuursverslag onderbouwen dat 'de Code wordt gevolgd met uitzondering van'. In deze gedocumenteerde onderbouwing (tenminste voor interne doeleinden) wordt per principe en per best practice-bepaling aangegeven of, en hoe, hieraan binnen de vennootschap invulling is gegeven. Voor elke afwijking van de Code wordt een gemotiveerde toelichting verstrekt.

Bovengenoemde geldt ook voor de VOR die sinds 2025 is opgenomen in de Code. Het bestuur is verantwoordelijk om risicobeheersing ondernemingspecifiek in te vullen in lijn met best practice bepalingen over risicobeheersing in de Code 2025 en daarover via het bestuursverslag, duidelijk onderbouwd, verantwoording af te leggen (zie verder Bijlage).

3.2 Verantwoordelijkheden van auditcommissie en de raad van commissarissen

Volgens principe 1.5 uit de Code houdt de raad van commissarissen toezicht op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken in de vennootschap en de met haar verbonden onderneming. Hierbij richt de raad zich ook op de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen van de vennootschap en de integriteit en de kwaliteit van de financiële- en duurzaamheidsverslaggeving.

De auditcommissie bereidt de besluitvorming van de raad van commissarissen voor over het toezicht op de integriteit en kwaliteit van de financiële- en duurzaamheidsverslaggeving van de vennootschap en op de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen van de vennootschap (zie best practice-bepaling 1.5.1). De auditcommissie brengt verslag uit aan de raad van commissarissen over de beraadslagingen en bevindingen (zie best practice-bepaling 1.5.3). De auditcommissie en rvc houden dus toezicht op de jaarverslaggeving, waaronder begrepen het bestuursverslag en de daarin opgenomen corporate governance-informatie.

Volgens best practice-bepaling 2.3.5 ontvangt de raad van commissarissen van elk van de rvc-commissies een verslag van de beraadslagingen en bevindingen. In het rvc-verslag doet de raad verslag van de uitvoering van de taakopdracht van de commissies in het boekjaar. Daarin worden vermeld: de samenstelling van de commissies, het aantal vergaderingen van de commissies en de belangrijkste onderwerpen die in de vergaderingen van de commissies aan de orde zijn gekomen (inclusief toelichting).

Volgens best practice-bepaling 2.3.11 maakt een rvc-verslag deel uit van de jaarstukken van de vennootschap. In dit verslag legt de raad van commissarissen verantwoording af over het uitgeoefende toezicht in het afgelopen boekjaar, waarbij in ieder geval verslag wordt gedaan over de onderwerpen, bedoeld in de best practice-bepalingen 1.1.3, 2.1.2, 2.1.10, 2.2.8, 2.3.5 en 2.4.4, en indien van toepassing over de onderwerpen, bedoeld in best practice-bepalingen 1.3.6 en 2.2.2.

Gegeven best practice-bepaling 1.5.1, ligt het in de rede dat in het rvc-verslag bij het onderdeel auditcommissie ook aandacht wordt besteed aan het toezicht van de auditcommissie op de financiële en duurzaamheidsinformatie en op de risicobeheersing binnen de vennootschap en de met haar verbonden onderneming (inclusief de onderbouwing van de VOR). Het is daarom logisch dat deze onderwerpen, inclusief de VOR, aan bod komen in rvc-verslag bij het onderdeel over de auditcommissie.

3.3 Verantwoordelijkheden van de interne audit-functie

De interne audit-functie heeft volgens de Code geen specifieke verantwoordelijkheid of taak met betrekking tot de corporate governance-informatie in het bestuursverslag. Dat neemt niet weg dat een interne audit-functie op verzoek van de raad van commissarissen en/of het bestuur werkzaamheden kan verrichten met betrekking tot het bestuursverslag en de corporate governance-informatie in het bestuursverslag.

Volgens principe 1.3 van de Code heeft de interne audit-functie als taak het beoordelen van de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen. Daarom ligt het voor de hand dat de interne audit-functie betrokken wordt bij de VOR. De wijze waarop dat gebeurt zal naar verwachting per vennootschap verschillen.⁴

3.4 Verantwoordelijkheden van de externe accountant

De verantwoordelijkheid van de externe accountant met betrekking tot het bestuursverslag (waaronder de bestuursverklaring uit hoofde van de Wft, de toelichtingen op basis van Besluit artikel 10 Overnamerichtlijn, de verklaring inzake corporate governance en de Code, en het verslag van de raad van commissarissen) ligt besloten in respectievelijk artikel 2:393 lid 3 BW⁵, het artikel 3c Besluit inhoud bestuursverslag⁶ en Standaard 720⁷ inzake *De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot andere informatie*.

⁵ Artikel 393 lid 3 BW stelt: De accountant onderzoekt of de jaarrekening het in artikel 362 lid 1 vereiste inzicht geeft. Hij gaat voorts na, of de jaarrekening aan de bij en krachtens de wet gestelde voorschriften voldoet, of het bestuursverslag overeenkomstig deze titel is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is, en of het bestuursverslag in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en zijn omgeving, materiële onjuistheden bevat, en of de in artikel 392 lid 1, onderdelen b tot en met f, vereiste gegevens zijn toegevoegd.

⁶ Artikel 3c Besluit inhoud bestuursverslag stelt: De accountant bedoeld in artikel 393 lid 1 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek gaat na of de verklaring inzake corporate governance overeenkomstig dit besluit is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is, en of de verklaring in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en zijn omgeving, materiële onjuistheden bevat.

⁷ De bewoordingen in Standaard lopen niet geheel synchroon met de wettekst. Standaard 720.14 stelt: De accountant dient de andere

In het kader van de opdracht voor de jaarrekeningcontrole gaat de externe accountant na of de corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag:

- 1 is opgenomen zoals dat voortvloeit uit de wet- en regelgeving die van toepassing is (aanwezigheidstoets);
- 2 consistent is met de jaarrekening (verenigbaarheidstoets); en
- 3 geen materiële onjuistheden bevat in het licht van de kennis die is opgedaan tijdens de controle.

De corporate governance informatie is zowel bij een opdracht tot controle van de jaarrekening (op basis van Standaard 720) als bij een opdracht tot onderzoek van de duurzaamheidsverslaggeving (op basis van Standaard 3810N.93), andere informatie. Ten behoeve van de leesbaarheid van deze handreiking wordt verwezen naar de werkzaamheden inzake Standaard 720, maar indien tevens een assurance-rapport bij duurzaamheidsverslaggeving wordt afgegeven, dient bovenstaande gecombineerd gelezen te worden.

Op basis van Standaard 720 kan de externe accountant communiceren met 'those charged with governance' over de uitkomsten van de werkzaamheden met betrekking tot het bestuursverslag en het rvc-verslag. Dat kan zowel mondeling als via het accountantsverslag.

De uitkomsten van de werkzaamheden van de externe accountant komen ook tot uitdrukking in de controleverklaring, zie 720.21-24.

De controleverklaring moet bevestigen dat de andere informatie in het jaarverslag (waaronder het bestuursverslag en het rvc-verslag en daarin de opgenomen corporate governance-informatie) voldoet aan de vereisten van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Daarnaast moet worden verklaard dat deze informatie verenigbaar is met de jaarrekening en geen materiële afwijkingen bevat, op basis van de tijdens de controle opgedane kennis.

De verantwoordelijkheid van de accountant voor de VOR past in ditzelfde stramien. De rol van de externe accountant wijzigt niet, de VOR raakt wel de werkzaamheden van de accountant met betrekking tot het bestuursverslag. De VOR is namelijk een verantwoording van het bestuur in het bestuursverslag over de risicobeheersing. De VOR raakt daarmee de werkzaamheden die de externe accountant moet verrichten met betrekking tot het bestuursverslag en het rvc-verslag, op basis van Standaard 720 en het Besluit inhoud bestuursverslag. De invulling van de werkzaamheden van de externe accountant wordt gekleurd door de uitgangspunten van de VOR, zoals open normen, een principle-based invulling, ondernemingspecifieke uitwerking en het niet definiëren van begrippen als niveau van zekerheid, tekortkoming en de wijze van beoordelen van effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen (zie verder de Bijlage). De manier waarop organisaties dit praktisch gaan invullen zal naar verwachting een reis zijn. Het is dan ook niet aan de externe accountants om nader te gaan bepalen hoe de VOR, vorm en inhoud kan krijgen. Het is - in de geest van de Code - aan de aandeelhouders/stakeholders om de dialoog over de VOR aan te gaan met de bestuurders en commissarissen. Van externe accountants mag wel worden verwacht dat zij consistent zijn in de wijze waarop zij invulling geven aan de toetsing van het bestuursverslag en het rvc-verslag (zoals in de vorige alinea is aangegeven); deze handreiking is daarvoor bedoeld (zie hierna Hoofdstuk 4 en 5). Er is in de Code niet voorzien in een assurancerol van de externe accountant bij de VOR.

Deze handreiking 1109 richt zich sec op de rol van de externe accountant bij het bestuursverslag op basis van artikel 2:393 lid 3 BW, artikel 3c Besluit inhoud bestuursverslag en Standaard 720.

Dit betekent dus dat dat buiten het bestek van deze handreiking valt de wijze waarop de externe accountant eventueel kan rapporteren via de controleverklaring (bijvoorbeeld in de vorm van een key audit matter) over corporate governance gerelateerde onderwerpen die de accountant op basis van zijn controleaanpak van de jaarrekening (mede op basis van Standaard 315, 240 en 250) en uitvoering van zijn controlewerkzaamheden, heeft geconstateerd.

De externe accountant kan op verzoek van de raad van commissarissen een aanvullende opdracht op één of meerdere corporate governance mededelingen (waaronder eventueel begrepen deelgebieden van de VOR) in het bestuursverslag uitvoeren in de vorm van een assurance rapport⁸ en/of specifiek overeengekomen werkzaamheden. Deze mogelijke opdracht en de bespreking hiervan valt buiten het bestek van deze handreiking.

informatie te lezen en daarbij dient hij (a) te overwegen of er een inconsistentie van materieel belang is tussen de andere informatie en de financiële overzichten, en (b) te overwegen of er een inconsistentie van materieel belang is tussen de andere informatie en de kennis van de accountant verkregen tijdens de controle, in de context van de verkregen controle-informatie en de conclusies getrokken in de controle.

⁸ Daarbij wordt opgemerkt dat in het geval van een assurance opdracht de accountant zich ervan moet overtuigen dat de criteria geschikt zijn voor de omstandigheden van de opdracht en dat deze de volgende kenmerken vertonen: relevant, volledigheid, betrouwbaarheid, neutraliteit en begrijpelijkheid.

4. Werkzaamheden van de externe accountant met betrekking tot corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag

In dit hoofdstuk worden de werkzaamheden van de externe accountant met betrekking tot corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag nader uitgewerkt langs de lijn van de aanwezigheidstoets (paragraaf 4.1), de verenigbaarheidstoets (paragraaf 4.2) en de toets op materiële onjuistheden (paragraaf 4.3).

4.1 Aanwezigheidstoets

De externe accountant gaat na of het bestuursverslag en het rvc-verslag van een beursvennootschap de corporate governance informatie bevatten die hierboven in paragraaf 2.1, 2.2 en 2.3 zijn beschreven (voor zover van toepassing op de betreffende vennootschap voortvloeiend uit de Wft, Besluit artikel 10 overnamerichtlijn, Besluit inhoud bestuursverslag en de Code). Dit betreft een formele toets.

Het ligt in de rede van het bestuur te verwachten dat per principe en best practice-bepaling van de Code inzichtelijk is gemaakt en gedocumenteerd – mede ten behoeve van de interne dialoog van het bestuur met de rvc over de toepassing van de Code - in hoeverre de Code wordt toegepast ('pas toe'), of waar en waarom is gekozen voor 'leg uit'. Dit ter onderbouwing van de bewering in het bestuursverslag, in lijn met de Code, dat 'de vennootschap de Code toepast, met uitzondering van best practice-bepalingen x, y, z, etc'. De externe accountant neemt hiervan kennis en gaat na of de opsomming in het bestuursverslag van de best practices waarbij de vennootschap kiest voor 'leg uit', hierop aansluit.

Ten aanzien van de VOR gaat de accountant na of de verwachte sub-onderwerpen uit de VOR zijn opgenomen in het bestuursverslag. Gezien de specifieke uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de VOR zal de VOR per vennootschap verschillen en zal de VOR zich de komende jaren naar verwachting verder ontwikkelen (zie ook de bijlage).

4.2 Verenigbaarheidstoets

De accountant gaat na of de corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag verenigbaar is met de jaarrekening. De door het bestuur in het bestuursverslag opgenomen corporate governance-informatie heeft raakvlakken met informatie die de accountant verkrijgt bij zijn werkzaamheden in het kader van de jaarrekeningcontrole.

4.3 Signaleren materiële onjuistheden/afwijkingen

De accountant gaat - in lijn met Standaard 720 - na of de corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag⁹ afwijkingen bevat in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening (of vanuit een assurance opdracht op basis van Standaard 3810N) verkregen kennis.

De kennis van de accountant verkregen tijdens de controle omvat het inzicht van de accountant in de entiteit en haar omgeving, het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving en het systeem van interne beheersing van de entiteit, verkregen in overeenstemming met Standaard 315. Standaard 315 zet het vereiste inzicht van de accountant uiteen, hetgeen aangelegenheden omvat zoals het verkrijgen van inzicht in: (a) de organisatiestructuur, eigendom en governance en bedrijfsmodel van de entiteit, inclusief de mate waarin het bedrijfsmodel het gebruik van IT integreert; (b) relevante sectorspecifieke factoren, regelgeving en andere externe factoren; (c) de relevante gebruikte interne en externe maatregelen om de financiële prestaties van de entiteit te beoordelen; en (d) de interne beheersing van de entiteit (paragraaf A31 in Standaard 720).

De kennis die de externe accountant heeft verkregen over de entiteit is gebaseerd op de uitgevoerde controlewerkzaamheden en de in dat kader verkregen informatie (bijvoorbeeld op basis van statuten, bestuurs- en rvc-reglementen, gedragscode, periodieke management-informatie, notulen van bestuurs- en rvc-(commissie)vergaderingen, rapportages van de interne auditors en correspondentie met toezichthouders).

De accountant gebruikt deze kennis om materiële onjuistheden te signaleren in het bestuursverslag. Tijdens het lezen (zie Standaard 720.14) en overwegen van het bestuursverslag en het rvc-verslag moet de accountant alert zijn op aanwijzingen dat de andere informatie materiële afwijkingen lijkt te bevatten.

⁹ die hierboven in paragraaf 2.1, 2.2 en 2.3 is beschreven, en voor zover van toepassing op de betreffende vennootschap voortvloeiend uit de Wft, Besluit artikel 10 overnamerichtlijn, Besluit inhoud bestuursverslag en de Code.

Van materiële onjuistheden is sprake als het onjuist weergeven (of weglaten) van informatie redelijkerwijs van invloed zou kunnen zijn op de economische beslissingen die de gebruiker van het jaarverslag op basis hiervan neemt. Hierbij spelen ook kwalitatieve aspecten een rol. Voor nadere duiding van dit begrip wordt verwezen naar Standaard 720 paragraaf A7.

Als de corporate governance-informatie een materiële onjuistheid lijkt te bevatten, bespreekt de accountant dit met het bestuur (zie hierna paragraaf 5.1). Als de accountant hierover geen of onvoldoende kennis en/of controle-informatie heeft verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole dan voert de accountant extra werkzaamheden uit (als dat nodig is om vast te stellen of er al dan niet sprake is van een materiële onjuistheid) (zie Standaard 720.16). Daarnaast kan dit aanleiding zijn voor aanvullende werkzaamheden met betrekking tot de jaarrekening (zie verder hoofdstuk 5 voor situaties waarin de externe accountant materiële afwijkingen constateert) en (mogelijke) communicatie met *'those charged with governance'*.

Wat de externe accountant in het kader van zijn jaarrekeningcontrole waarneemt over risicobeheersing is onder andere afhankelijk van de volwassenheid van de interne risicobeheersings- en controlesystemen van de vennootschap, van de onderneming specifieke inrichting van die systemen en van de in aansluiting daarop gekozen controlestrategie die de externe accountant het meest efficiënt acht. Deze controlestrategie kan daarbij óf meer systeemgericht zijn óf meer gegevensgericht zijn. Voor de in het kader van de jaarrekeningcontrole onderkende significante risico's zal de externe accountant in ieder geval de opzet en het bestaan moeten beoordelen van de daarop betrekking hebben interne controle (op grond van de Standaarden). Gezien het object van de jaarrekeningcontrole zal de externe accountant in het algemeen relatief minder kennis verkrijgen over de beheersing van de strategische, operationele en compliance-risico's, dan over de beheersing van de financiële verslaggeving en de duurzaamheidsverslaggevingsrisico's (indien de externe accountant op dit vlak een assurance opdracht uitvoert).

De kennis die de externe accountant heeft verkregen over de risicobeheersing van een vennootschap zal dus verschillen per organisatie. De diepgang en reikwijdte van de kennis over risicobeheersing die wordt betrokken bij de verenigbaarheidstoets en toets op materiële onjuistheden, die bij elke entiteit door de externe accountant wordt uitgevoerd, kan dus verschillen per gecontroleerde entiteit. Zie verder de bijlage.

In relatie tot informatie in het bestuursverslag over risicobeheersing, wordt opgemerkt dat in de Code het begrip 'tekortkoming' in interne risicomanagement en controlesystemen niet is gedefinieerd. Daardoor bestaat de mogelijkheid dat ondernemingen verschillende definities hanteren. Bij de begrippen 'zekerheid' en 'effectiviteit' is in de toelichting op de Code aangegeven: "Het woord 'zekerheid' moet in dit verband niet worden gelezen als het in de accountancy gehanteerde begrip 'assurance', noch is bedoeld dat ondernemingen hiervoor een vast kader moeten hanteren. Evenmin wordt met 'effectiviteit' aansluiting gezocht bij het gelijkkluidende begrip uit de Amerikaanse wetgeving (i.c. de Sarbanes-Oxley wet). Ondernemingen kunnen de door hen gebruikte terminologie nader toelichten in hun verklaring of de toelichting daarop."

Mogelijke impact van de VOR op de controleaanpak van de jaarrekening

Andersom geldt voor de controle van de jaarrekening, dat op grond van Standaard 315, 240 en 250 de externe accountant inzicht heeft in en begrip heeft van, de keuzes - en de overwegingen daarvoor - die het bestuur maakt ten aanzien van de verantwoording over risicobeheersing in het bestuursverslag uit hoofde van best practice bepaling 1.4.2 en 1.4.3 (waaronder begrepen de keuze ten aanzien van het niveau van zekerheid dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen geven dat de operationele en compliance risico's effectief worden beheerst). Immers die keuze ten aanzien van het niveau van zekerheid kan van invloed zijn op de risicoanalyse en daarmee de controleaanpak van de jaarrekening

4.4 Verklaring inzake corporate governance gepubliceerd op de corporate website

Zoals eerder aangegeven in paragraaf 2.3 van deze handreiking mogen vennootschappen (op grond van het Besluit inhoud bestuursverslag) de verklaring inzake corporate governance op de eigen website publiceren en in het bestuursverslag volstaan met een verwijzing naar de website. In dat geval wordt de verklaring op de website geacht deel uit te maken van het bestuursverslag. Het is hierbij van belang dat het bestuur de op de website te publiceren verklaring op dezelfde datum dateert als het bestuursverslag en de jaarrekening¹⁰.

¹⁰ Voor deze publicatie op de website gelden dan dezelfde archiveringstermijnen als voor het jaarverslag en dus moet de referentie naar het stuk op de website gedurende die tijd integer en ongewijzigd blijven.

In aanvulling op de in deze handreiking genoemde werkzaamheden van de accountant gelden hierbij de volgende aandachtspunten:

- de externe accountant zal in de controleverklaring de publicatie op de website moeten vermelden in de lijst van andere informatie; en
- de externe accountant zal het bestuur adequaat op de verantwoordelijkheid voor deze publicatie op de website wijzen door middel van zijn toestemmingsbrief.

Het is de verantwoordelijkheid van het bestuur om te waarborgen dat desbetreffende informatie goed wordt afgescheiden van andere informatie op de website en dat de informatie permanent beschikbaar blijft gedurende de daartoe geldende wettelijke termijnen en tussentijds niet wijzigt. De NBA adviseert accountants bij het verlenen van toestemming tot het openbaar maken van hun controleverklaring bij de jaarrekening om een gewaarmerkte kopie van het jaarverslag bij te voegen (waarin het bestuursverslag, de jaarrekening, de overige gegevens en de hiervoor bedoelde verklaring inzake corporate governance zijn opgenomen). Dit om discussie te vermijden over de stukken die zijn betrokken in de jaarrekeningcontrole. In de brief waarmee de accountant toestemming geeft de controleverklaring bij de jaarrekening openbaar te maken, zou de accountant de volgende begeleidende tekst kunnen opnemen:

U gaat de verklaring inzake corporate governance die volgt uit het besluit inhoud bestuursverslag, opnemen op uw website en volstaat in het bestuursverslag over boekjaar 20XX met een verwijzing daarnaar. Wij wijzen u op uw verantwoordelijkheid te waarborgen dat deze verklaring inzake corporate governance, waarvan een gewaarmerkte kopie is bijgevoegd bij deze brief, op uw website goed is afgescheiden van andere informatie op de website en ongewijzigd beschikbaar blijft gedurende de wettelijke bewaartermijnen die ook van kracht zijn voor het bestuursverslag, de jaarrekening en de overige gegevens. Bovengenoemde toestemming tot het gebruik van onze controleverklaring bij de jaarrekening vervalt indien aan deze voorwaarden niet is voldaan, dit gegeven de onderlinge samenhang tussen genoemde stukken.

4.5. Gebruikmaken van de werkzaamheden van de interne audit-functie

Bij de werkzaamheden op de corporate governance-informatie in het bestuursverslag kan de externe accountant die is belast met de jaarrekeningcontrole gebruik maken van de werkzaamheden van de interne audit-functie, als de interne audit-functie op verzoek van het bestuur en/of rvc werkzaamheden verricht op dit gebied). In dat geval stemmen de interne auditor en externe accountant op dit punt het werkplan met elkaar af (zoals ook benoemd in de Code best practice 1.3.3) en beoordeelt de externe accountant vervolgens het werk van de interne auditors om hiervan gebruik te kunnen maken voor zijn werkzaamheden uit hoofde van Standaard 720. Daarbij wordt opgemerkt dat de externe accountant eindverantwoordelijk blijft voor de werkzaamheden en de daaruit te trekken conclusies, die uit hoofde van Standaard 720 worden uitgevoerd.

5. Communicatie over uitkomsten van de werkzaamheden

In dit hoofdstuk komt de communicatie van de externe accountant aan de orde over de uitkomsten van de verrichte werkzaamheden (op basis van artikel 2:393 lid 3 BW, artikel 3c Besluit inhoud bestuursverslag en Standaard 720) ten aanzien van governance mededelingen in het bestuursverslag en het rvc-verslag

Allereerst wordt de communicatie met *'those charged with governance'* besproken in paragraaf 5.1, gevolgd door communicatie via het accountantsverslag in paragraaf 5.2, de controleverklaring in paragraaf 5.3 en het optreden van de accountant in de aandeelhoudersvergadering in paragraaf 5.4.

5.1 Communicatie met *'those charged with governance'* volgens Standaard 720

Standaard 720 paragraaf 16 tot en 19, inclusief de toepassingsgerichte en overige verklarende teksten A39 tot en met A50, geven aan hoe de externe accountant dient te handelen in geval van het constateren van bevindingen met betrekking tot de corporate governance-informatie in het bestuursverslag en/of het rvc-verslag ten aanzien van: (a) opname van de wettelijke vereiste informatie, (b) de verenigbaarheid van die informatie met de jaarrekening en (c) de aanwezigheid van materiële onjuistheden in die informatie, in het licht van de tijdens de controle verkregen kennis..

Reageren wanneer een inconsistentie van materieel belang lijkt te bestaan of wanneer de andere informatie afwijkingen van materieel belang lijkt te bevatten

Als de accountant constateert dat er een inconsistentie van materieel belang lijkt te bestaan (of zich ervan bewust wordt dat de andere informatie afwijkingen van materieel belang lijkt te bevatten), dient de accountant de aangelegenheid te bespreken met het management en, indien noodzakelijk, andere werkzaamheden uit te voeren om te concluderen of:

- er een afwijking van materieel belang in de andere informatie bestaat;
- er een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten bestaat;
- het inzicht van de accountant in de entiteit en haar omgeving moet worden geactualiseerd.

Reageren wanneer de accountant concludeert dat er een afwijking van materieel belang in de andere informatie bestaat

Als de accountant concludeert dat er een afwijking van materieel belang in de andere informatie bestaat, dient de accountant het management (het bestuur) te verzoeken om de andere informatie te corrigeren.

Indien het management:

- instemt om de correctie te maken, dient de accountant vast te stellen dat de correctie gemaakt is; of
- weigert om de correctie te maken, dient de accountant de aangelegenheid te communiceren met de personen belast met governance en te verzoeken dat de correctie gemaakt wordt.

Indien de accountant concludeert dat er een afwijking van materieel belang bestaat in de andere informatie die verkregen is vóór de datum van de controleverklaring en de andere informatie niet gecorrigeerd is na communicatie met de personen belast met governance, dient de accountant passende maatregelen te nemen, inclusief:

- de implicaties voor de controleverklaring te overwegen en te communiceren met de personen belast met governance over hoe de accountant plant om de afwijking van materieel belang in de controleverklaring te behandelen.
- de opdracht terug te geven wanneer dat overeenkomstig de van toepassing zijnde wet- of regelgeving mogelijk is.

Zie verder de toepassingsgerichte en overige verklarende teksten in A39 tot en met A50 in Standaard 720.

Afwijkingen: Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vergeleken met Standaard 720

Standaard 720 bevat de term 'materiële afwijkingen', terwijl de wet (artikel 2:293 BW) spreekt over 'het signaleren van materiële onjuistheden in het bestuursverslag'. In de praktijk komt dit op hetzelfde neer. Beiden zijn een vertaling van de oorspronkelijke Engelse term 'material misstatement'.

Volgens de wet maakt de externe accountant gebruik van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip over de rechtspersoon en zijn omgeving. Standaard 720 expliciteert dat de accountant ook gebruik maakt van de kennis waarvan de accountant zich er anderszins van bewust is. Standaard 720 is van toepassing op het bredere begrip 'andere informatie opgenomen in het jaarverslag'. Toepassing van Standaard 720.18 kan ertoe leiden dat een aanpassing van het oordeel in de sectie over andere informatie in controleverklaring passend is. In uitzonderlijke gevallen zou dit op basis van Standaard 720.A45 kunnen leiden tot een oordeelonthouding bij de jaarrekening indien er hierdoor grote twijfel over de integriteit van management ontstaat.

Standaard 720 is ook van toepassing bij controlecliënten buiten het bereik van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.

5.2 Accountantsverslag

De accountant kan in het accountantsverslag gericht aan het bestuur en de raad van commissarissen rapporteren over de uitkomsten van de toets op corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag. De volgende voorbeeldtekst kan worden gebruikt in het accountantsverslag:

Het is onze verantwoordelijkheid om in het kader van de jaarrekeningcontrole ten aanzien van de corporate governance-informatie in het bestuursverslag en in het verslag van de raad van commissarissen, na te gaan dat de wettelijke vereiste informatie is opgenomen, dat die informatie verenigbaar is met de jaarrekening en of die informatie in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en haar omgeving materiële onjuistheden bevat.

Op grond van onze werkzaamheden zijn wij ten aanzien van de corporate governance-informatie in het bestuursverslag en in het verslag van de raad van commissarissen nagegaan dat:

- *de wettelijk vereiste mededelingen inzake corporate governance uit hoofde van het besluit inhoud bestuursverslag, artikel 10 overnamerichtlijn, de bestuursverklaring uit hoofde van de Wft en de Nederlandse corporate governance Code, zijn opgenomen,*
- *deze informatie consistent is met de jaarrekening, en*
- *de voorgenoemde mededelingen over corporate governance in het bestuursverslag en in het verslag van de raad van commissarissen, voor zover wij dat in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en haar omgeving kunnen overzien, verenigbaar is met de jaarrekening en de kennis verkregen bij onze controle en geen materiële afwijkingen bevat.*

5.3 Controleverklaring

De controleverklaring moet een verklaring bevatten dat de overige informatie in het jaarverslag (waaronder het bestuursverslag, het verslag van de raad van commissarissen en de daarin opgenomen corporate governance informatie) alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist, met de jaarrekening verenigbaar is en in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de entiteit en haar omgeving geen materiële afwijkingen bevat.

Wanneer de accountant geen bevindingen heeft, verklaart de accountant dat de overige informatie in het bestuursverslag geen materiële afwijkingen bevat en aan de vereisten voldoet.

Als de accountant wel bevindingen in de vorm van materiële afwijkingen heeft met betrekking tot corporate governance informatie in het bestuursverslag en/of het rvc-verslag, dan zal de accountant deze in de controleverklaring moeten opnemen. Bijvoorbeeld het niet-naleven van Code best practice bepalingen en het ontbreken van uitleg hierover, of ontbrekende of onjuiste informatie in de VOR, kunnen (indien deze door de externe accountant worden gekwalificeerd als een materiële afwijking zoals bedoeld in Standaard 720) effect hebben op de strekking van het onderdeel 'Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie' in de controleverklaring. Zie Standaard 720.23. Voor een voorbeeldtekst die kan worden gebruikt voor de controleverklaring wordt verwezen naar Standaard 720 bijlage 2 (met een verwijzing naar <https://www.nba.nl/tools-en-ondersteuning/voorbeeldteksten/voorbeeldteksten-en-verklaringen/>).

5.4 Algemene vergadering van aandeelhouders

De accountant geeft in de algemene vergadering van aandeelhouders een presentatie over de verrichte werkzaamheden in het kader van de controle van de jaarrekening en de gerapporteerde duurzaamheidsinformatie en de uitkomsten daarvan. Hiervoor wordt de accountant door de vennootschap ontheven van de geheimhoudingsplicht. Indien relevant en significant deelt de accountant in de aandeelhoudersvergadering informatie over de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan ten aanzien van de in het bestuursverslag opgenomen corporate governance-informatie (inclusief de VOR). Daarnaast is de accountant beschikbaar om vragen van aandeelhouders te beantwoorden over de uitgevoerde werkzaamheden en uitkomsten daarvan. Voor verdere informatie over de rol van de accountant in de aandeelhoudersvergadering wordt verwezen naar NBA Handreiking 1118.

De aandeelhoudersvergadering stelt aandeelhouders ook in staat om in dialoog te gaan met de bestuurders en commissarissen over de manier waarop het bestuur en de commissarissen specifiek inhoud hebben gegeven aan de VOR. Op die wijze draagt de VOR in het bestuursverslag bij aan het versterken van de *accountability* voor risicobeheersing door bestuurders en commissarissen in de verantwoordingsketen.

Bijlage - Rol en werkzaamheden van de externe accountant bij de VOR

Deze bijlage bij Handreiking 1109 beschrijft de rol en werkzaamheden van de externe accountant en draagt hiervoor handvatten aan. Deze bijlage dient te worden gelezen in samenhang met deze NBA-handreiking 1109. De opbouw van deze bijlage is als volgt:

A. Verklaring Omtrent Risicobeheersing (VOR) in de Code 2025

- A.1 Achtergrond
- A.2 Kenmerken
- A.3 Rol van de externe accountant

B. Vertrekpunt en handvatten voor de werkzaamheden van de externe accountant

- I. Vertrekpunt: de mededelingenmededelingen over risicobeheersing in het bestuursverslag en het rvc-verslag
- II. Handvatten voor de werkzaamheden van de externe accountant
- III. Nadere toelichtingen op aantal specifieke werkzaamheden van de externe accountant

C. Evaluatie van en communiceren over de uitkomsten van de werkzaamheden

A. Verklaring Omtrent Risicobeheersing (VOR) in de Code 2025 - Achtergrond, kenmerken en rol externe accountant

A.1 Achtergrond van de VOR

Op 20 maart 2025 is de VOR opgenomen in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarmee beoogt de aangepaste Code om de *accountability* van bestuurders en commissarissen te vergroten voor interne risicobeheersings- en controlesystemen, via transparantie in het bestuursverslag over risico's en risicobeheersing.

De verantwoording over risico's en risicobeheersing is een onderwerp dat sinds de Code Tabaksblat (2003) in de Code staat, met aanpassingen daarop in de Code Frijns (2008) en Code Van Manen (2016). De ontstaansgeschiedenis van de VOR in de Code 2025 begint in het rapport 'Vertrouwen op controle' van de Commissie toekomst accountancysector (CTA) uit januari 2020. In aanbeveling 16 van dat rapport beveelt de CTA aan om de verantwoordelijkheid van de gecontroleerde entiteit voor de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen beter tot uitdrukking te brengen en hier nader onderzoek naar te doen.

De minister van Financiën heeft vervolgens de Universiteit van Leiden gevraagd om te onderzoeken hoe de verantwoordingketen kan worden versterkt. De onderzoekers adviseerden in juli 2021 onder andere om in het bestuursverslag een zogenaamde Verklaring omtrent risicobeheersing (VOR) op te nemen, die moet worden afgegeven door bestuurders van grote vennootschappen en dat wettelijk voor te schrijven.

De minister van Financiën vroeg daarop de Monitoring Commissie Corporate Governance Code om de VOR op te nemen in de Code 2022. De VOR werd bij de actualisatie van de Code 2022 door de Monitoring Commissie als te controversieel beschouwd en is daarom toen niet opgenomen in de Code 2022.

De discussie over de VOR is voortgezet en resulteerde eind december 2023 in een specifieke invulling van de VOR, door een werkgroep bestaande uit de schragende partijen van de Code - te weten het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV), Eumedion, Euronext NV, de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV), de Vereniging van Effectenbezitters (VEB), de Vereniging van Effecten Uitgevende Ondernemingen (VEUO) en de Vereniging VNO-NCW - , alsook de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA). Die versie van de VOR is uiteindelijk opgenomen in de Code 2025.

Daarmee staat het onderwerp risicobeheersing en de verantwoording daarover weer hoger op de agenda van goed ondernemingsbestuur. Risicomanagement is van belang voor duurzame langetermijnwaardecreatie door de vennootschap en de met haar verbonden onderneming. Het opnemen van de VOR in de Code 2025 is erop gericht om de verantwoordingketen met betrekking tot financiële en niet-financiële informatie te versterken.

A.2 De belangrijkste kenmerken van de VOR

De aanpassingen in de Code 2025 met betrekking tot de VOR gaan vooral over de rol en verantwoordelijkheden van bestuurders en commissarissen. Zij moeten meer aandacht besteden aan risicobeheersing en de verantwoording daarover in het bestuursverslag. De VOR stimuleert daardoor de dialoog met stakeholders over risico's en risicobeheersing. De gebruikers van het bestuursverslag en het rvc-verslag moeten beoordelen of de toelichting van een vennootschap over de risicobeheersing toereikend is. Zij kunnen hierover in gesprek gaan met de bestuurders en commissarissen, bijvoorbeeld via het stellen van vragen in de algemene vergadering van aandeelhouders.

Er is sprake van een kenmerkende uitgangspunten voor de VOR omdat er in de Code 2025 voor is gekozen dat:

- i. de VOR ondernemings specifiek kan worden ingevuld;
- ii. vrijheid bestaat in de keuze van raamwerk of normenkader voor risicobeheersing;
- iii. begrippen ongedefinieerd zijn, zoals tekortkoming, niveau van zekerheid en effectiviteit (waarbij een aantal begrippen gedefinieerd is in termen van wat het niet is, met 'effectiviteit' is geen aansluiting gezocht bij het gelijkkluidende begrip uit de Amerikaanse Sarbanes-Oxley (SOx) wetgeving, en zekerheid is niet het accountancybegrip zekerheid);
- iv. de VOR zich zonder nadere *guidance* de komende tijd organisch zal ontwikkelen in de praktijk; en
- v. geen specifieke rol is benoemd voor de interne auditor en externe accountant.

Daarom gaat de VOR, zoals opgenomen in de Code 2025, veel minder ver dan onderzoekers van de Universiteit van Leiden naar aanleiding van hun onderzoek ([Versterken verantwoordingketen](#) [2021]) heeft geadviseerd. De VOR in de Code 2025 is namelijk geen *in-control statement* in de betekenis van een verantwoording met een conclusie van het bestuur over de effectieve opzet/bestaan en werking van de interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de operationele, compliance- en verslaggevingsrisico's zoals de onderzoekers van Leiden voor ogen hadden.

De Code 2025 biedt dus ruimte aan bestuurders om zelf invulling te geven aan de interne risicobeheersings- en controlesystemen. De Code 2025 geeft geen definities van begrippen (zoals niveau van zekerheid, effectiviteit, belangrijke tekortkomingen en significante wijzigingen). Er is voor gekozen geen nadere *guidance* of specifiek normenkader voor risicobeheersing voor te schrijven. Daardoor zullen er in de praktijk verschillen bestaan in de manier waarop vennootschappen inhoud geven aan de VOR. De implementatie van de VOR zal naar verwachting een reis worden, waarbij de komende jaren door de verschillende actoren in de verantwoordingsketen van elkaar zal worden geleerd.

Samengevat hebben de VOR-aanpassingen in de Code 2025 betrekking op de volgende corporate governance-informatie in het bestuursverslag en het rvc-verslag:

- Het bestuur zet, net als voorheen, in het bestuursverslag de voornaamste strategische, operationele, compliance- en verslaggevingsrisico's uiteen, in relatie tot de risicobereidheid. Zo bepaalt best practice-bepaling 1.4.2.sub i.: 'Het bestuur legt in het bestuursverslag verantwoording af over de uitvoering van de risicobeoordeling en beschrijft de voornaamste risico's waarvoor de vennootschap zich geplaagd ziet in relatie tot haar risicobereidheid, zoals bedoeld in best practice-bepaling 1.2.1.' De aangepaste toelichting op best practice-bepaling 1.2.1 stelt: 'Ter zake strategische risico's kan een onderscheid worden gemaakt tussen de besluitvorming over de strategie en de implementatie ervan. De risicobeheersingssystemen zien niet toe op de besluitvorming over de strategie. Risico's die samenhangen met de implementatie van de strategie vertalen zich in operationele, compliance en verslaggevingsrisico's. Zonder afbreuk te doen aan de benodigde robuustheid van de strategiebepaling geldt dat veel strategische risico's niet voor risicobeheersing vatbaar zijn omdat zij geheel of ten dele

buiten de invloedssfeer van de vennootschap liggen’.

- De aanpassing in best practice-bepaling 1.4.2 maakt de verantwoordelijkheid van het bestuur voor risicobeheersing duidelijk. Aan de hand van een door het bestuur zelfgekozen raamwerk of normenkader voor risicobeheersing beoordeelt het bestuur jaarlijks de operationele effectiviteit van de beheersing van de operationele, compliance- en verslaggevingsrisico's. Daarbij worden gebleken belangrijke tekortkomingen en geplande aanpassingen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen uiteengezet in het bestuursverslag.
- Ook geeft het bestuur op grond van de aangepaste best practice-bepaling 1.4.3 een bestuursverklaring af over de risicobeheersing. Het bestuur verklaart met een duidelijke onderbouwing:
 - i. dat het bestuursverslag in voldoende mate inzicht geeft in de gebleken tekortkomingen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen [ongewijzigd ten opzichte van de Code 2022];
 - ii. dat de systemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat [nieuw ten opzichte van de Code 2022];
 - iii. dat de systemen tenminste een beperkte mate van zekerheid geven dat de duurzaamheidsverslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat [nieuw ten opzichte van de Code 2022];
 - iv. welk niveau van zekerheid deze systemen geven dat de operationele en compliance risico's effectief worden beheerst [nieuw ten opzichte van de Code 2022];
 - v. dat het naar de huidige stand van zaken gerechtvaardigd is dat de financiële verslaggeving is opgesteld op going concern basis [ongewijzigd ten opzichte van de Code 2022]; en
 - vi. dat in het verslag de materiële risico's als bedoeld in best practice-bepaling 1.2.1 en de onzekerheden zijn vermeld, voor zover die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag. [ongewijzigd ten opzichte van de Code 2022].
- De VOR in de Code 2025 geeft de auditcommissie een expliciete rol bij de VOR. De auditcommissie brengt volgens best practice-bepaling 1.5.3 verslag uit aan de raad van commissarissen over beraadslagingen en bevindingen, onder andere over haar toezicht op de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen van de vennootschap, zoals bedoeld in best practice-bepalingen 1.2.1 tot en met 1.2.3 en 1.4.1 tot en met 1.4.3. In het verslag van de auditcommissie aan de raad van commissarissen wordt in relatie tot de VOR vermeld: de wijze waarop de effectiviteit van de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, bedoeld in best practice-bepalingen 1.2.1 tot en met 1.2.3 zijn beoordeeld, en de wijze waarop de bestuursverklaring zoals bedoeld in best practice-bepaling 1.4.3 (de VOR) door het bestuur is onderbouwd.

De verantwoordelijkheden en de rol van de interne auditor blijven in de Code 2025 ongewijzigd. Naar verwachting heeft de VOR wel invloed op de werkzaamheden van de interne auditor.

A.3 De VOR en de rol van de externe accountant

Zoals in de Handreiking paragraaf 3.4 is benoemd, wijzigt de rol van de externe accountant niet, maar de VOR raakt wel de werkzaamheden van de accountant met betrekking tot het bestuursverslag. De VOR is namelijk een verantwoording van het bestuur in het bestuursverslag over de risicobeheersing. De VOR raakt daarmee de werkzaamheden die de externe accountant moet verrichten met betrekking tot het bestuursverslag en het rvc-verslag, op basis van Standaard 720 en het Besluit inhoud bestuursverslag. Het gaat hierbij om de eerder aangehaalde toets op aanwezigheid, verenigbaarheid en materiële onjuistheden. Is de wettelijk vereiste informatie opgenomen in het bestuursverslag en het rvc-verslag (aanwezigheidstoets)? Is de inhoud van het bestuursverslag en het rvc-verslag verenigbaar met de jaarrekening? En is er geen sprake van materiële afwijkingen tussen hetgeen in het bestuursverslag en het rvc-verslag staat en de kennis die de accountant heeft verkregen van de organisatie tijdens de controle?

De invulling van de werkzaamheden van de externe accountant wordt gekleurd door de uitgangspunten van de VOR, zoals open normen, een principle-based invulling, onderneming specifieke uitwerking en het niet definiëren van begrippen als niveau van zekerheid, tekortkoming en de wijze van beoordelen van effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen. De manier waarop vennootschappen dit praktisch gaan invullen zal naar verwachting voor veel ondernemingen een reis zijn. Het is dan ook niet aan de externe accountants om nader te gaan bepalen hoe de VOR, vorm en inhoud kan krijgen. Het is -in de geest van de Code- aan de aandeelhouders/stakeholders om de dialoog over de VOR aan te gaan met de bestuurders en commissarissen.

B. Vertrekpunt en handvatten voor werkzaamheden externe accountant bij de VOR

Deze paragraaf omschrijft het vertrekpunt en nadere handvatten voor de werkzaamheden van de externe accountant ten aanzien van de VOR, die voortvloeien uit de wettelijk omschreven rol en de van toepassing zijnde Standaard 720. Deze bijlage moet in samenhang worden gelezen met paragraaf A.

In het kader van de opdracht voor de jaarrekeningcontrole gaat de externe accountant na of de corporate governance-informatie, en dus ook de VOR, in het bestuursverslag en het rvc-verslag (zie hoofdstuk 3):

1. is opgenomen is zoals dat voortvloeit uit de wet- en regelgeving die van toepassing is (aanwezigheidstoets);
2. consistent is met de jaarrekening (verenigbaarheidstoets); en
3. geen materiële onjuistheden bevat in het licht van de kennis die is opgedaan tijdens de controle.

Vertrekpunt voor die werkzaamheden zijn de mededelingen over risicobeheersing in het bestuursverslag en het rvc-verslag die voortvloeien uit de Code.

De invulling van de werkzaamheden van de externe accountant ten aanzien van de VOR wordt gekleurd door de uitgangspunten achter de VOR, zoals open normen, 'principle-based' invulling, ondernemingspecifieke uitwerking, het niet definiëren van begrippen als niveau van zekerheid, tekortkoming en de wijze van beoordelen van de effectiviteit van de interne risico- en beheersingssystemen.

De handvatten die in deze handleiding worden aangedragen zien er mede op dat de externe accountant via gerichte vragen een goed begrip kan opbouwen van de wijze waarop de vennootschap de VOR onderneming specifiek heeft ingevuld, teneinde de VOR in het bestuursverslag en de informatie in rvc-verslag te kunnen toetsen in lijn met Standaard 720.

De opbouw van deze paragraaf is verder als volgt

- I. Vertrekpunt: de mededelingen over risicobeheersing in het bestuursverslag en rvc-verslag
- II. Handvatten voor de werkzaamheden van de externe accountant
- III. Nadere toelichtingen op aantal specifieke werkzaamheden van de externe accountant

I. Mededelingen over risicobeheersing in het bestuursverslag en rvc-verslag

De werkzaamheden van de externe accountant ten aanzien van de VOR starten bij de VOR-mededelingen in het bestuursverslag en het rvc-verslag. Deze paragraaf B.1 geeft het detailoverzicht van welke mededelingen volgens de Code 2025 op dit vlak verwacht worden. In de volgende paragraaf B.2 worden vervolgens de werkzaamheden van de externe accountant op deze specifieke mededelingen nader omschreven

De VOR-aanpassingen zijn verwerkt in de Code 2025. De belangrijkste wijzigingen zijn verwerkt in best practice bepaling 1.2.1, principe 1.4, in het bijzonder de bepalingen 1.4.2 en 1.4.3 en de daarbij behorende toelichtingen alsmede in best practice bepaling 1.5.3. Daarmee is het VOR-voorstel uit 2023 een integraal onderdeel geworden van de verantwoordingsinformatie over risicobeheersing in het bestuursverslag.

De mededelingen over risicobeheersing in het bestuursverslag (samengevat opgenomen in de linker kolom in onderstaande tabel), de daarbij behorende principes en best practices uit de Code en nadere toelichting daarop volgens de Code, is weergegeven in onderstaande tabel.

Mededelingen in het bestuursverslag over risicobeheersing (samengevat)**	Ref. naar Code	Principe / best practice bepaling in Code 2025	Nadere toelichting zoals opgenomen in de Code 2025
Beoordeling - ten minste eenmaal per jaar** - van de effectiviteit van de opzet en de werking van de IRCS (interne risicobeheersings- en controlesystemen).	1.4*	Verantwoording over risicobeheersing: Het bestuur legt verantwoording af over de effectiviteit van de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen.	- Het bestuur is verantwoordelijk voor een bestendige monitoring van de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen en beoordeelt ten minste eenmaal per jaar de effectiviteit ervan en legt hierover verantwoording af in het bestuursverslag. - Gelet op de inherente praktische beperkingen verbonden aan interne risicobeheersings- en controlesystemen, zal de vaststelling van de effectiviteit van de opzet en de werking van deze systemen geen absolute zekerheid kunnen geven dat alle mogelijke risico's te allen tijde volledig zijn geïdentificeerd en gemitigeerd. De verklaring omtrent risicobeheersing van het bestuur voorziet dan ook niet in absolute zekerheid maar in een bij de strategie en risicobereidheid passende beheersing van de materiële risico's.
Bespreking van bestuur met auditcommissie en rvc over de effectiviteit van de opzet en werking IRCS.	1.4.1	Verantwoording aan de raad van commissarissen Het bestuur bespreekt de effectiviteit van de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen als bedoeld in best practice bepalingen 1.2.1 tot en met 1.2.3 met de auditcommissie en legt daarover verantwoording af aan de raad van commissarissen.	-
	1.4.2	Verantwoording in het bestuursverslag Het bestuur legt in het bestuursverslag verantwoording af over:	-
- Uitvoering van de risicobeoordeling - Voornaamste strategische, operationele, compliance en verslaggevingsrisico's in relatie tot de risicobereidheid.	1.4.2.i	de uitvoering van de risicobeoordeling en beschrijft de voornaamste risico's waarvoor de vennootschap zich geplaatst ziet in relatie tot haar risicobereidheid, zoals bedoeld in best practice bepaling 1.2.1;	- Op grond van onderdeel i neemt de vennootschap in haar jaarverslag een beschrijving op van de voornaamste risico's waarmee zij in aanraking komt bij de uitvoering van haar taken. De beschrijving ziet niet alleen op verslaggevingsrisico's, maar op alle typen risico's als bedoeld in best practice bepaling 1.2.1. [de strategische, operationele, compliance en verslaggevingsrisico's]. Het gaat daarbij niet zozeer om een uitputtende uiteenzetting van alle mogelijke risico's. - De beschrijving van de voornaamste risico's in onderdeel i sluit aan bij de in artikel 2:391 Burgerlijk Wetboek (verder: BW) voorgeschreven risicoparagraaf

			en op de beschrijving van wezenlijke risico's in het kader van artikel 5:25c Wet op het financieel toezicht.
- De opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen over het afgelopen boekjaar op het gebied van operationele, compliance, en verslaggevingsrisico's. - De raamwerken of normenkaders die daarbij zijn gehanteerd.	1.4.2.ii	de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen op het gebied van operationele, compliance, en verslaggevingsrisico's over het afgelopen boekjaar en welke raamwerken daarbij zijn gehanteerd	- Op basis van best practice bepaling 1.4.2 omschrijft het bestuur in het bestuursverslag de opzet, werking en beoordeling van de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen. - Bij best practice bepaling 1.4.2, onderdeel ii, ligt het in de rede dat het bestuur in de beschrijving van de opzet, werking en de beoordeling van de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen aangeeft welk raamwerk of normenkader (bijvoorbeeld het COSO raamwerk voor interne beheersing) is gehanteerd.
Beoordeling van, <i>en op welke wijze</i> **, de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen met betrekking tot de operationele, compliance en verslaggevingsrisico's over het afgelopen boekjaar.	1.4.2.iii*	zijn beoordeling van de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen met betrekking tot de operationele, compliance en verslaggevingsrisico's over het afgelopen boekjaar;	Voorts ligt het in de rede dat het bestuur in de beschrijving duidelijk maakt op welke wijze het de effectieve werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen heeft beoordeeld.
- Eventuele belangrijke tekortkomingen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen die in het boekjaar zijn geconstateerd - Welke eventuele significante wijzigingen in die systemen zijn aangebracht. - Welke eventuele belangrijke verbeteringen van die systemen zijn voorzien en - Dat deze onderwerpen [tekortkomingen, wijzigingen, geplande verbeteringen] besproken zijn met de auditcommissie en de raad van commissarissen.	1.4.2.iv	- eventuele belangrijke tekortkomingen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen die in het boekjaar zijn geconstateerd, - welke eventuele significante wijzigingen in die systemen zijn aangebracht, - welke eventuele belangrijke verbeteringen van die systemen zijn voorzien en - dat deze onderwerpen besproken zijn met de auditcommissie en de raad van commissarissen;	
Gevoeligheid van de resultaten van de vennootschap voor materiële wijzigingen in externe omstandigheden	1.4.2.v	de gevoeligheid van de resultaten van de vennootschap voor materiële wijzigingen in externe omstandigheden.	-
- Duidelijke onderbouwing van de verklaring van het bestuur uit hoofde van 1.4.3 <i>De verantwoordelijkheden van het bestuur aangaande de interne risicobeheersings- en controlesystemen</i>**, <i>De doelstellingen van deze systemen</i>**, <i>De kenmerken van deze systemen</i>**, <i>De inherente beperkingen van deze systemen</i>**.	1.4.3*	Verklaring van het bestuur: Het bestuur verklaart in het bestuursverslag met een duidelijke onderbouwing:	Zoals is opgemerkt in de toelichting bij Principe 1.4 zijn interne risicobeheersings- en controlesystemen onlosmakelijk met beperkingen omgeven. Derhalve ligt het in de rede dat in de verklaring, die het bestuur op basis van best practice bepaling 1.4.3 in het bestuursverslag opneemt, ook stil wordt gestaan bij in elk geval: (a) de verantwoordelijkheden van het bestuur aangaande de interne risicobeheersings- en controlesystemen, (b) de doelstellingen van deze systemen, (c) de kenmerken van deze systemen, en (d) de inherente beperkingen van deze systemen.

• Verklaring van het bestuur dat dat het verslag in voldoende mate inzicht geeft in tekortkomingen in de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen;	1.4.3.i.	dat het verslag in voldoende mate inzicht geeft in tekortkomingen in de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen;	-
• Verklaring van het bestuur dat deze systemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;	1.4.3.ii	dat deze systemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;	-
• Verklaring van het bestuur dat deze systemen ten minste een beperkte mate van zekerheid geven dat de duurzaamheidsverslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;	1.4.3.iii*	dat deze systemen ten minste een beperkte mate van zekerheid geven dat de duurzaamheidsverslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;	• Voor wat betreft onderdeel iii ligt het voor de hand aansluiting te zoeken bij de invoering van de CSRD. De CSRD en de bijbehorende ESRS bevatten een uitgebreid normenkader en een gedetailleerde tijdlijn voor hun implementatie. Het ligt voor de hand dat de verklaring over de interne risicobeheersings- en controlesystemen met betrekking tot de duurzaamheidsverslaggevingrisico's in lijn met de CSRD voorlopig uitgaat van het verschaffen van een beperkte mate van zekerheid. • Het staat een bestuur vrij aan te geven dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen met betrekking tot duurzaamheidsinformatie een redelijke mate van zekerheid geven dat de duurzaamheidsverslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat.
• Verklaring van het bestuur welk niveau van zekerheid deze systemen geven dat de operationele en compliance risico's effectief worden beheerst;	1.4.3.iv*	welk niveau van zekerheid deze systemen geven dat de operationele en compliance risico's effectief worden beheerst;	• In onderdeel iv gaat het erom dat het bestuur, mede in het licht van de risicobereidheid van de onderneming en de keuze die het heeft gemaakt bij de inrichting van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, zelf aangeeft welk niveau van zekerheid deze systemen geven dat de operationele en compliancierisico's effectief worden beheerst. • Het woord 'zekerheid' moet in dit verband niet worden gelezen als het in de accountancy gehanteerde begrip 'assurance', noch is bedoeld dat ondernemingen hiervoor een vast kader moeten hanteren. • Evenmin wordt met 'effectiviteit' aansluiting gezocht bij het gelijklopende begrip uit de Amerikaanse wetgeving (i.c. de Sarbanes-Oxley wet). Ondernemingen kunnen de door hen gebruikte terminologie nader toelichten in hun verklaring of de toelichting daarop. • Het is mogelijk dat het bestuur tot het oordeel komt dat bepaalde risico's uit hun aard niet effectief kunnen worden beheerst, of dat de effectiviteit van voornoemde systemen niet kan worden vastgesteld. Een voorbeeld is de naleving van wet- en regelgeving, waarbij de vennootschap mede afhankelijk is van het gedrag van haar medewerkers wereldwijd, terwijl hun gedrag niet redelijkerwijs voortdurend beheerst kan worden of volledig in procedures kan worden verankerd. Ter naleving van deze bepaling kan het bestuur zulks verklaren en dit toelichten.
• Verklaring van het bestuur dat het naar de huidige stand van zaken gerechtvaardigd is dat de financiële verslaggeving is opgesteld op going concern basis;	1.4.3.v	dat het naar de huidige stand van zaken gerechtvaardigd is dat de financiële verslaggeving is opgesteld op going concern basis; en	-
• Verklaring van het bestuur dat in het verslag de materiële risico's als bedoeld in best practice bepaling 1.2.1 en de onzekerheden zijn	1.4.3.vi	dat in het verslag de materiële risico's als bedoeld in best practice bepaling 1.2.1 en de onzekerheden zijn vermeld, voor zover die relevant zijn ter zake van de verwachting van de	• Het bestuur verklaart op basis van best practice bepaling 1.4.3 in voldoende mate inzage te hebben gegeven in de operationele, compliance en verslaggevingsrisico's en blik daarbij tevens vooruit naar de risico's die relevant zijn voor de continuïteit van de vennootschap. Het betreft zowel

vermeld, voor zover die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag		continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag	gesignaleerde materiële tekortkomingen als materiële risico's en onzekerheden die redelijkerwijs zijn te voorzien op het moment dat de verklaring wordt gegeven en de impact op hoofdlijnen van deze materiële risico's en onzekerheden op de vennootschap. De onderdelen i en vi van de verklaring van het bestuur beperken zich niet slechts tot financiële verslaggevingsrisico's. Daarmee ligt de verklaring in het verlengde van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, die ook niet beperkt zijn tot financiële verslaggevingsrisico's.
---	--	--	--

* = best practices bepalingen en/of toelichting daarop die in verband met VOR voorstel zijn gewijzigd.

** = in cursief zijn aangegeven de mogelijke mededelingen die voortvloeien uit de toelichting op Code principes en bepalingen; het zijn items die de Code niet voorschrijft maar waarover het bestuur een keuze kan maken deze al dan niet op te nemen.

De mededelingen over risicobeheersing in het rvc-verslag zijn niet expliciet in de Code opgenomen, maar kunnen op basis van best practice bepalingen wel worden verwacht, zoals weergegeven in onderstaande tabel.

Mededelingen in het rvc-verslag	Ref.	Principe / best practice bepaling in Code 2025	Nadere toelichting opgenomen in de Code 2025
- Verslag van de uitvoering van de taakopdracht auditcommissie in het boekjaar. - Belangrijkste onderwerpen die in auditcommissie aan de orde zijn gekomen, met een inhoudelijke toelichting.	2.3.5	Verslag van commissies. De raad van commissarissen ontvangt van elk van de commissies een verslag van de beraadslagingen en bevindingen. - In het verslag van de raad van commissarissen doet de raad verslag van de uitvoering van de taakopdracht van de commissies in het boekjaar. - Daarin wordt vermeld de samenstelling van de commissies, het aantal vergaderingen van de commissies en de belangrijkste onderwerpen die in de vergaderingen aan de orde zijn gekomen.	In het verslag wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op de belangrijkste onderwerpen die in de vergaderingen van de commissies aan de orde zijn gekomen.
	1.5.4	De raad van commissarissen bespreekt de onderwerpen waarover de auditcommissie op basis van best practice bepaling 1.5.3 verslag uitbrengt.	-
	1.5.3*	Verslag auditcommissie (intern) De auditcommissie brengt verslag uit aan de raad van commissarissen over de beraadslaging en bevindingen. In dit verslag wordt in ieder geval vermeld: - de wijze waarop de effectiviteit van de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, bedoeld in best practice bepalingen 1.2.1 tot en met 1.2.3 is beoordeeld; - de wijze waarop de effectiviteit van het interne en externe audit proces is beoordeeld; - materiële overwegingen inzake de financiële- en duurzaamheidsverslaggeving; - de wijze waarop de materiële risico's en onzekerheden, bedoeld in best practice bepalingen 1.4.2 en 1.4.3, zijn geanalyseerd en besproken en wat de belangrijkste bevindingen van de auditcommissie zijn en de wijze waarop de verklaring zoals bedoeld in bepaling 1.4.3 is onderbouwd.	-

Alhoewel de Code het niet expliciet duidt, is het redelijk te verwachten dat in het rvc-verslag in de sub-paragraaf die gaat over de uitvoering van taakopdracht van de auditcommissie en de belangrijkste onderwerpen die in die commissie besproken zijn - gezien hetgeen bepaald is in best practice 1.5.3 (inzake het interne verslag van de auditcommissie aan de rvc) - aan de orde komen in relatie tot het toezicht van de auditcommissie op risicobeheersing en de verantwoording daarover door het bestuur: (a) de wijze waarop de effectiviteit van de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, bedoeld in best practice bepalingen 1.2.1 tot en met 1.2.3 is beoordeeld, en (b) de wijze waarop de materiële risico's en onzekerheden, bedoeld in best practice bepalingen 1.4.2 en 1.4.3, zijn geanalyseerd en besproken en wat de belangrijkste bevindingen van de auditcommissie zijn en de wijze waarop de verklaring zoals bedoeld in bepaling 1.4.3 is onderbouwd.

II. Handvatten voor de werkzaamheden van de externe accountant

Het startpunt voor de werkzaamheden van de externe accountant bij de verantwoording over risicobeheersing zijn de mededelingen in het bestuursverslag en het rvc-verslag zoals uiteengezet in detail in voorgaande paragraaf I.1 en I.2. In het kader van de opdracht voor de jaarrekeningcontrole gaat de externe accountant na of de corporate governance-informatie, en dus ook de VOR, in het bestuursverslag en het rvc-verslag:

1. is opgenomen zoals dat voortvloeit uit de wet- en regelgeving die van toepassing is (aanwezigheidstoets);
2. consistent is met de jaarrekening (verenigbaarheidstoets); en
3. geen materiële onjuistheden bevat in het licht van de kennis die is opgedaan tijdens de controle.

De invulling van deze werkzaamheden van de externe accountant ten aanzien van de VOR wordt gekleurd door de uitgangspunten achter de VOR, zoals open normen, 'principle-based' invulling, ondernemingspecifieke uitwerking, vrijheid in de keuze van welk raamwerk of normenkader wordt gehanteerd, het niet definiëren van begrippen als niveau van zekerheid, tekortkoming en de wijze van beoordelen van effectiviteit van de interne risico- en beheersingssystemen. Daarbij zal de wijze waarop vennootschappen dit gaan invullen in de praktijk naar verwachting een reis zijn (zie bijlage paragraaf A).

De handvatten die in deze handleiding worden aangedragen zien er mede op dat de externe accountant een goed begrip kan opbouwen van de wijze waarop de vennootschap de VOR ondernemingspecifiek heeft ingevuld, teneinde de VOR in het bestuursverslag en de informatie in het rvc-verslag te kunnen toetsen in lijn met Standaard 720 op aanwezigheid, verenigbaarheid en eventuele materiële onjuistheden. Paragraaf A31 in Standaard 720 stelt het volgende: De kennis van de accountant verkregen tijdens de controle omvat het inzicht van de accountant in de entiteit en haar omgeving, het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving en het systeem van interne beheersing van de entiteit, verkregen in overeenstemming met Standaard 315. Standaard 315 zet het vereiste inzicht van de accountant uiteen, hetgeen aangelegenheden omvat zoals het verkrijgen van inzicht in: (a) de organisatiestructuur, eigendom van governance en bedrijfsmodel van de entiteit, inclusief de mate waarin het bedrijfsmodel het gebruik van IT integreert; (b) relevante sectorspecifieke factoren, regelgeving en andere externe factoren; (c) de relevante gebruikte interne en externe maatregelen om de financiële prestaties van de entiteit te beoordelen; en (d) de interne beheersing van de entiteit.

De kennis van de accountant verkregen tijdens de controle van de jaarrekening op basis van werkzaamheden in kader van o.a. Standaard 315, 240, 250, 265, 450, 570, 3810N (indien van toepassing) en overige standaarden, is relevant in het kader van de beoordeling van de VOR in lijn met Standaard 720. In onderstaande tabel is de koppeling zichtbaar gemaakt tussen mogelijk relevante kennis opgedaan in het kader van de reguliere controlewerkzaamheden en governance mededeling topics die benoemd kunnen worden in het bestuursverslag en het rvc verslag, opdat de accountant de drie toetsen uit hoofde van Standaard 720, invulling kan geven.

Mogelijke impact van de VOR op de controleaanpak van de jaarrekening

Andersom geldt voor de controle van de jaarrekening, dat op grond van Standaard 315, 240 en 250 de externe accountant inzicht en begrip heeft in de keuzes - en de overwegingen daarvoor - die het bestuur maakt ten aanzien van de verantwoording over risicobeheersing in het bestuursverslag uit hoofde van best practice bepaling 1.4.2 en 1.4.3 (waaronder begrepen de keuze ten aanzien van het niveau van zekerheid dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen geven dat de operationele en compliance risico's effectief worden beheerst). Immers die keuzes ten aanzien van het niveau van zekerheid, kan van invloed zijn op de risicoanalyse en daarmee de controleaanpak van de jaarrekening. Zo kunnen de door het bestuur (beoogde) bewoordingen ten aanzien van het niveau van zekerheid dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen geven dat de operationele en compliance risico's effectief worden beheerst aanleiding geven voor de accountant om zijn controleaanpak van de jaarrekening te (her)overwegen en indien die (her)overweging daartoe aanleiding geeft, zijn (geplande) controlewerkzaamheden bij de jaarrekening aan te passen.

Samenstel van werkzaamheden van de externe accountant op basis van de Standaarden welke een bron van kennis zijn die wordt meegenomen in de COS 720 toets op de VOR

- Op basis van Standaard 315 is de doelstelling van de accountant het identificeren en inschatten van de risico's op een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude of fouten, op het niveau van de financiële overzichten en op het niveau van beweringen, waardoor een basis wordt verkregen voor het opzetten en het implementeren van een aanpak om in te spelen op de ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang.
- Op basis van Standaard 3810N dient de accountant op basis van professionele oordeelsvorming te overwegen welk inzicht in de entiteit en haar omgeving, waaronder de interne beheersing, noodzakelijk is voor het identificeren van gebieden waar het waarschijnlijk is dat zich een afwijking van materieel belang zal voordoen, om de accountant in staat te stellen een zinvol niveau van zekerheid te verkrijgen, en dient dit inzicht te verwerven.
- Op basis van Standaard 240 heeft de accountant de verantwoordelijkheid met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten, en verkrijgt de accountant nadere kennis over de entiteit.
- Op basis van Standaard 250 heeft de accountant de verantwoordelijkheid om werkzaamheden te verrichten 'Het in aanmerking nemen van wet- en regelgeving bij een controle van financiële overzichten' een verantwoordelijkheid bij het identificeren van afwijkingen van materieel belang in de financiële overzichten als gevolg van niet-naleving van wet- en regelgeving.
- Op basis van Standaard 265 heeft de accountant de verantwoordelijkheid om tekortkomingen in de interne beheersing mede te delen aan de met governance belaste personen en het management.
- Op basis van Standaard 450 evalueert de accountant tijdens de controle geïdentificeerde afwijkingen.
- Op basis van Standaard 570 heeft de accountant een verantwoordelijkheid inzake de controle van financiële overzichten met betrekking tot continuïteit en de implicaties voor de controleverklaring.

VOR gerelateerde specifieke topics in het bestuursverslag en in het rvc-verslag, waarover de externe accountant mogelijk kennis heeft verkregen op basis van het samenstel van werkzaamheden uit hoofde van de controle van de jaarrekening (zie hiernaast in de linker kolom) en door de externe accountant wordt betrokken in de COS 720 toets

- De uitgangspunten van het bestuur bij de onderneming specifieke invulling van de VOR (mede in relatie tot vorig verslagjaar), zoals:
 - het gehanteerde raamwerk / normenkader voor risicobeheersing (zoals bijvoorbeeld het COSO raamwerk voor interne beheersing).
 - de definitie c.q. invulling van het begrip tekortkoming.
 - de definitie c.q. invulling van het begrip niveau van zekerheid.
 - de wijze van de beoordeling van de effectiviteit van het stelsel van risicobeheersing, inclusief de mogelijke rol van internal audit daarbij.
- Het risicoprofiel (strategische, operationele, compliance en verslaggevingrisico's) en de risicobereidheid.
- De verantwoordelijkheden van het bestuur aangaande de interne risicobeheersings- en controlesystemen, de doelstellingen van deze systemen, de kenmerken van deze systemen (inclusief fraude risicomanagement en het aspect cultuur en gedrag) en de inherente beperkingen van deze systemen.
- De door het bestuur aan de auditcommissie gerapporteerde en besproken:
 - de onderbouwing van de VOR
 - de evaluatie van de effectieve werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen
 - mogelijke belangrijke tekortkomingen in de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen [dit mede in relatie tot de eventueel geconstateerde fouten in de verslaggeving en interne beheersing, bijvoorbeeld op basis van rapportages van internal audit, rapportages toezichthouders en rapportages externe accountant],
 - significante wijzigingen of belangrijke (geplande) verbeteringen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen
 - de verslaglegging over risicobeheersing in het bestuursverslag
- Onderwerpen gerelateerd aan risicobeheersing die besproken zijn in de auditcommissie en (mogelijk) zijn opgenomen in het rvc-verslag;
 - de wijze waarop de effectiviteit van de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen (inclusief fraude risicomanagement en weging eventuele rapportages toezichthouders) is beoordeeld.
 - de wijze waarop de materiële risico's en onzekerheden zijn geanalyseerd en besproken en wat de belangrijkste bevindingen van de auditcommissie zijn.
 - de wijze waarop de verklaring zoals bedoeld in bepaling 1.4.3 is onderbouwd.

[Bovenstaande topics kunnen worden gerelateerd aan best practice bepalingen 1.4, 1.4.2.i, 1.4.2.ii, 1.4.2.iii, 1.4.2.iv, 1.4.3, 1.4.3.i, 1.4.3.ii, 1.4.3.iii, 1.4.3.iv en 2.3.5]

III. Nadere toelichtingen op aantal specifieke werkzaamheden van de externe accountant

In aanvulling op paragraaf II worden in deze paragraaf een aantal specifieke werkzaamheden (in relatie tot de tabel in paragraaf II) nader toegelicht.

Kennis verkregen over de organisatie tijdens de controle

Standaard 720 paragraaf 14 definieert de werkzaamheden van de accountant bij de overige informatie, inclusief de corporate governance informatie waar de VOR onderdeel van uitmaakt. 'De accountant dient de andere informatie te lezen en daarbij dient de accountant: (Zie Par. A23 en A24):

- te overwegen of er een inconsistentie van materieel belang is tussen de andere informatie en de financiële overzichten. Als basis voor deze overweging dient de accountant, om de consistentie daarvan te evalueren, geselecteerde bedragen of andere elementen in de andere informatie (waarvan het de bedoeling is dat het hetzelfde zijn, om samen te vatten, of om een grotere detaillering te verschaffen over de bedragen of andere elementen in de financiële overzichten) te vergelijken met dergelijke bedragen of andere elementen in de financiële overzichten; en (Zie Par. A25, A26, A27, A28 en A29).
- te overwegen of er een inconsistentie van materieel belang is tussen de andere informatie en de kennis van de accountant verkregen tijdens de controle, in de context van de verkregen controle-informatie en de conclusies getrokken in de controle. (Zie Par. A30, A31, A32, A33, A34, A35 en A36).'

De kennis van de accountant verkregen tijdens de controle omvat het inzicht van de accountant in de entiteit en haar omgeving, het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving en het systeem van interne beheersing van de entiteit, verkregen in overeenstemming met Standaard 315 'Risico's op een afwijking van materieel belang identificeren en inschatten', in bijzonder paragraaf 19-27. Standaard 315 zet het vereiste inzicht van de accountant uiteen, hetgeen aangelegenheden omvat zoals het verkrijgen van inzicht in: (i) de organisatiestructuur, eigendom van governance en bedrijfsmodel van de entiteit, inclusief de mate waarin het bedrijfsmodel het gebruik van IT integreert, (ii) relevante sectorspecifieke factoren, regelgeving en andere externe factoren, (iii) de relevante gebruikte interne en externe maatregelen om de financiële prestaties van de entiteit te beoordelen, en (iv) de interne beheersing van de entiteit.

Ook via de controlewerkzaamheden verricht op basis van Standaard 240 'De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten', verkrijgt de accountant nadere kennis over de entiteit en haar omgeving. Informatie die is verkregen in het kader van de toepassing van Standaard 240, en op basis van de afwegingen die de accountant maakt bij de beoordeling van frauderisico's op basis van frauderisicofactoren, vormt een onderdeel van de kennis van de accountant verkregen tijdens de controle.

Dit geldt ook voor op basis van uitvoering van werkzaamheden verricht op basis van Standaard 250 'Het in aanmerking nemen van wet- en regelgeving bij een controle van financiële overzichten' een verantwoordelijkheid bij het identificeren van afwijkingen van materieel belang in de financiële overzichten als gevolg van niet-naleving van wet- en regelgeving.' Op basis van Standaard 315 dient de accountant een algemeen inzicht te verwerven in het wet- en regelgevingskader dat van toepassing is op de entiteit en de branche of sector waarbinnen de entiteit actief is en de manier waarop de entiteit het wet- en regelgevingskader naleeft.

Op basis van Standaard 450, paragraaf 6 dient de accountant tijdens de controle geïdentificeerde afwijkingen te accumuleren, met uitzondering van afwijkingen die duidelijk triviaal zijn. De aard van de geïdentificeerde afwijkingen en de omstandigheden waarin deze voorkomen, kunnen erop wijzen dat andere afwijkingen kunnen bestaan die, indien samengevoegd bij tijdens de controle geaccumuleerde afwijkingen, van materieel belang kunnen zijn. Standaard 450, paragraaf A7 benadrukt dat een afwijking niet noodzakelijk een op zichzelf staande gebeurtenis is. Wanneer de accountant bijvoorbeeld vaststelt dat een afwijking het gevolg was van het niet meer functioneren van de interne beheersing of van niet passende veronderstellingen of waarderingsmethoden die breed door de entiteit zijn toegepast, kan dit mogelijkkerwijs op het bestaan van andere afwijkingen wijzen.

Standaard 580, paragraaf A11 benadrukt dat naast de op grond van paragraaf 11 vereiste schriftelijke bevestigingen, de accountant het noodzakelijk kan achten het management (het bestuur) te verzoeken hem een schriftelijke bevestiging te verschaffen dat het alle tekortkomingen in de interne beheersing waarvan het kennis heeft, aan de accountant heeft meegedeeld.

Kennis verkregen tijdens de controle over risicobeheersing is afhankelijk van de onderneming en van de gekozen controleaanpak door de externe accountant

Wat de externe accountant in kader van zijn jaarrekeningcontrole waarneemt over risicobeheersing van de entiteit is onder andere afhankelijk van de volwassenheid van de interne risicobeheersings- en controlesystemen van de vennootschap, van de onderneming specifieke inrichting van die systemen en van de in aansluiting daarop gekozen controlestrategie die de externe accountant het meest efficiënt acht. Deze controlestrategie kan daarbij óf meer systeemgebaseerd zijn óf meer gegevensgericht zijn. Voor de in het kader van de jaarrekeningcontrole onderkende significante risicogebieden zal de externe accountant in ieder geval de opzet en het bestaan moeten beoordelen van de daarop betrekking hebbende interne controle (op grond van de Standaarden). Gezien het object van de jaarrekeningcontrole zal de externe accountant in het algemeen relatief minder kennis verkrijgen over de beheersing van de strategische, operationele en compliance-risico's, dan over de beheersing van de financiële verslaggeving en de duurzaamheidsverslaggevingsrisico's (indien de externe accountant op dit vlak een assurance-opdracht verricht).

De kennis die de externe accountant heeft verkregen over de risicobeheersing van een vennootschap zal dus verschillen per organisatie. Dit beïnvloedt de kennis over risicobeheersing die wordt betrokken bij de verenigbaarheidstoets en toets op materiële onjuistheden, die bij elke vennootschap door de externe accountant wordt uitgevoerd, maar inhoudelijk dus kan verschillen.

Volledigheidshalve moet worden opgemerkt dat in de Code het begrip 'tekortkoming' in interne risicomanagement en controlesystemen niet is gedefinieerd. Daardoor bestaat de kans dat vennootschappen verschillende definities hanteren. Bij het begrip 'effectiviteit' is in de toelichting op de Code aangegeven " 'Evenmin wordt met effectiviteit' aansluiting gezocht bij het gelijklopende begrip uit de Amerikaanse wetgeving (i.c. de Sarbanes-Oxley-wet). Ondernemingen kunnen de door hen gebruikte terminologie nader toelichten in hun verklaring of de toelichting daarop."

Point-in-time versus period-of-time

De Code stelt in best practice 1.4.2.iii dat in het bestuurverslag het bestuur verantwoording aflegt over zijn beoordeling van de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen met betrekking tot de operationele, compliance en verslaggevingsrisico's over het afgelopen boekjaar. Volgens best practice 1.4.2.iv worden eventuele belangrijke tekortkomingen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen die in het boekjaar zijn geconstateerd opgenomen in het bestuursverslag. Uit de bewoordingen 'over het afgelopen boekjaar' ligt het in de rede te veronderstellen voor de beoordeling van de effectiviteit zoals bedoeld in best practice 1.4.2, de Code een 'period-of-time' benadering kent.

In tegenstelling tot best practice bepaling 1.4.2 is in best practice bepaling 1.4.3 geen tijdsdimensie opgenomen. De Code stelt niet expliciet dat de bestuurverklaring uit hoofde van best practice bepaling 1.4.3, een bestuursverklaring is over een bepaalde periode (boekjaar) of over de status op een bepaald moment (ultimo boekjaar) gaat. .

Gezien het feit dat de Code niet expliciet is over de tijdsdimensie in de bestuursverklaring volgens best practice bepaling 1.4.3, ligt het in de rede dat een vennootschap in het bestuursverslag duidelijk is over welk uitgangspunt voor de tijdsdimensie – point-in-time (ultimo boekjaar) of period-of-time (boekjaar) – gehanteerd is in de bestuursverklaring volgens best practice bepaling 1.4.3. Dit is relevant voor zowel lezers van het bestuursverslag als voor de Standaard 720 toetsen van de externe accountant.

Overigens is een SOx-404 in-control verklaring, een zogenaamde point-in-time verklaring (per ultimo boekjaar). Het is in de praktijk niet ongebruikelijk dat een vennootschap die naast de VOR tevens een SOx-404 verklaring afgeeft, een disclaimer opneemt bij de bestuursverklaring uit hoofde van 1.4.3 dat die Nederlandse bestuursverklaring niet moet worden opgevat als een SOx-404 statement.

ESG-informatie in relatie tot de VOR

In het kader van ESG wordt in het bestuursverslag onder andere informatie opgenomen over de risicobeheersing van ESG-factoren, bijvoorbeeld in paragraaf 4 van ESRS 2 '*Beschrijving van de processen om materiële impacts, risico's en kansen in kaart te brengen en te analyseren*'. ESRS 2.65 gaat bijvoorbeeld over het beleid dat is aangenomen om materiële duurzaamheidsthema's te managen. Deze ESG-informatie zal deels ook betrekking hebben op operationele risico's en compliance-risico's. In het kader van de VOR is het niet noodzakelijk dat deze informatie nogmaals afzonderlijk als VOR-informatie wordt opgenomen. Deze ESG-informatie in het bestuursverslag betreft de accountant in de aanwezigheidstoets van de VOR. Als informatie verspreid over het bestuursverslag is opgenomen, dient de accountant wel te beoordelen of het zicht op de risicobeheersing niet wordt versluierd. Door middel van samenvattende informatie en/of referenties kan dit overzicht behouden blijven. Als de VOR-informatie gedeeltelijk is opgenomen in het ESG-gedeelte van het bestuursverslag, beoordeelt de accountant of de lezer nog steeds een goed totaaloverzicht krijgt van de VOR-informatie. Zo niet, dan bespreekt de accountant met het bestuur de mogelijkheden tot verbetering, bijvoorbeeld door het toevoegen van verwijzingen binnen het bestuursverslag en/of door het toevoegen van samenvattende informatie. ESG-informatie die geen raakvlakken heeft met de VOR valt buiten dit aandachtspunt.

Zolang er nog geen meerjarige ervaring is opgedaan met het toepassen van de ESG-regelgeving, is te verwachten dat er niet altijd eenduidigheid zal bestaan over de interpretatie van deze regelgeving. Daarnaast is het mogelijk dat de informatiesystemen die noodzakelijk zijn voor het verzamelen van de ESG-informatie nog onvoldoende betrouwbaar zijn. Deze omstandigheden kunnen leiden tot een materieel verslaggevingsrisico in de duurzaamheidsinformatie. Als dat risico zich voordoet zal informatie in het bestuursverslag over risicobeheersing van dit risico nodig zijn, al dan niet in aanvulling op de vereisten van ESRS 2.59 ('De onderneming licht toe hoe zij heeft bepaald welke materiële informatie moet worden gerapporteerd voor de impacts, risico's en kansen die zij als materieel heeft beoordeeld, met inbegrip van het gebruik van drempelwaarden en/of de wijze waarop zij de criteria in ESRS 1 afdeling 3.2 Materiële thema's en materialiteit van informatie heeft toegepast').

Kennis verkregen over de organisatie – rol van de IT auditor

Het ligt in de rede dat de externe accountant de IT-auditor die deel uit maakt van het controleteam betreft in de beoordeling van de mededelingen over risico's en risicobeheersing in het bestuursverslag uit hoofde van Standaard 720. Dit bijvoorbeeld op het vlak van mededelingen in het bestuursverslag over technologische en IT-infrastructurele risico's en de beheersing daarvan (inclusief IT General Controls (ITGC)).

C. Evalueren van en communiceren over de uitkomsten van de werkzaamheden

De externe accountant evalueert de uitkomsten van zijn drie toetsen op de verantwoording over risico's in het bestuursverslag en het rvc-verslag. Dit is bepalend voor zijn verdere communicatie met het bestuur, de commissarissen en aandeelhouders. Zie hoofdstuk 5 van Handleiding 1109 waarin de communicatie van de externe accountant aan de orde komt over de uitkomsten van de verrichte werkzaamheden ten aanzien van governance mededelingen in het bestuursverslag en het rvc-verslag. Allereerst wordt de communicatie met 'those charged with governance' (rvc en bestuur) besproken in paragraaf 5.1, gevolgd door communicatie via het accountantsverslag in paragraaf 5.2, de controleverklaring in paragraaf 5.3 en het optreden van de accountant in de aandeelhoudersvergadering in paragraaf 5.4.

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Mercuriusplein 3
2132 HA Hoofddorp
Postbus 242
2130 AE Hoofddorp

T 088 4960 301
E nba@nba.nl
I www.nba.nl